

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет культурології та соціальних комунікацій

Кафедра культурології та медіакомунікацій

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра

Формування культурної політики за часів гетьмана П.П. Скоропадського

(тема магістерської роботи)

Освітньо-професійна програма

Культурні дослідження

галузь знань **03 Гуманітарні науки**

спеціальність **034 Культурологія**

Здобувач: Іванов Д.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник:

доктор історичних наук, професор, академік
Національної академії мистецтв України,
заслужений діяч мистецтв України, Шейко
В. М.

(науковий ступінь, вчене звання, посада, прізвище та ініціали)

Рецензент:

доктор мистецтвознавства, професор, член-
кореспондент Національної академії
мистецтв України, Миславський В.Н.

(науковий ступінь, вчене звання, посада, прізвище та ініціали)

Допущена до захисту на засіданні кафедри
культурології « » _____ 2024 р.,
протокол №

Харків 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ П.П. СКОРОПАДСЬКОГО	7
1.1 Методологічна база дослідження	7
1.2 Дослідження культурної політики за часів П.П. Скоропадського	14
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2 ІСТОРИЧНЕ ПІДГРУНТЯ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДОБИ П.П. СКОРОПАДСЬКОГО	21
2.1 Політичні передумови виникнення уряду П.П. Скоропадського	21
2.2 Соціокультурний стан України на момент установлення Гетьманату	31
2.3 Огляд ключових історичних подій та реформ періоду Гетьманату	43
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3 КУЛЬТУРНІ ІНІЦІАТИВИ ТА РЕФОРМИ УРЯДУ П.П. СКОРОПАДСЬКОГО	49
3.1 Аналіз документів та програм культурної політики	49
3.2 Вплив культурних реформ на суспільство	54
3.3 Роль культурних інституцій у втіленні політики	58
Висновки до розділу 3	63
РОЗДІЛ 4 ІНТЕГРАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ЗАХІДНИХ ВПЛИВІВ У КУЛЬТУРНУ ПОЛІТИКУ П. СКОРОПАДСЬКОГО	65
4.1 Сприйняття західних культурних впливів в українському суспільстві часів П.П. Скоропадського	65
4.2 Західні культурні практики і національна ідентичність в політиці П.П. Скоропадського	69
4.3 Культурні зв'язки Гетьманату з міжнародними партнерами	74
Висновки до розділу 4	78
РОЗДІЛ 5 СПРИЙНЯТТЯ КУЛЬТУРНИХ РЕФОРМ П.П. СКОРОПАДСЬКОГО УКРАЇНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ.....	81
5.1 Аналіз громадської думки щодо культурної політики П.П. Скоропадського	81
5.2 Реакція інтелектуальної спільноти на культурні реформи П.П. Скоропадського	85
Висновки до розділу 5	91
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97

ВСТУП

Актуальність дослідження культурної політики гетьманату Павла Скоропадського зумовлена її впливом на розвиток національної ідентичності, створення культурних інституцій та інтеграцію України в європейський культурний простір. Культурна політика цього періоду була невід'ємною частиною ширших державотворчих процесів, які формували нові засади розвитку української держави на фоні суспільно-політичних трансформацій та загрози зовнішніх впливів. Вивчення культурних ініціатив Скоропадського дозволяє глибше зрозуміти не лише особливості української національної політики початку XX століття, але й взаємодію політичних та культурних еліт у контексті національного відродження.

Культурна політика гетьманського уряду прагнула створити інституційну базу для національної культури, підтримуючи науку, освіту, літературу та мистецтво, що мало важливе значення в умовах становлення української державності. Однак, внутрішня політична нестабільність, тиск зовнішніх сил та залежність від консервативних імперських структур суттєво обмежували можливості для реалізації цих ініціатив. Саме в цьому контексті дослідження культурної політики гетьманату є важливим для розуміння її впливу на формування національної ідентичності та зміцнення української культурної спадщини.

Результати дослідження мають прикладне значення для сучасних культурних стратегій, оскільки демонструють важливість створення ефективної інституційної бази для розвитку національної культури в умовах політичних трансформацій. Вони також можуть бути використані для вдосконалення культурної політики, спрямованої на підтримку національної ідентичності та збереження культурної спадщини.

Метою даного дослідження є аналіз культурної політики гетьманського уряду Павла Скоропадського, оцінка її впливу на процеси національного розвитку культурних інституцій і створення нової національної еліти.

Об'єктом дослідження є формування культурної політики часів української революції 1917-1921.

Предметом дослідження є культурна політика уряду П.П. Скоропадського.

Методи дослідження включають: компаративний аналіз, герменевтичний аналіз, бібліографічний аналіз, історичний аналіз.

Огляд літератури

Дослідження культурної політики гетьманату Павла Скоропадського базується на різноманітних джерелах, які охоплюють історичний і культурологічний контексти періоду 1918 року. Одним з ключових джерел є праця О. В. Бетлія "Українське питання в міжнародних відносинах Центральної Європи 1919-1923 рр.", де автор аналізує міжнародні аспекти української стратегії у післяреволюційний період, що має велике значення для розуміння зовнішньої політики гетьмана Скоропадського [3].

У роботі Гавриленка О. А. та Логвиненка І. А. "Гетьманський переворот 29 квітня 1918 р.: причини та наслідки" детально розглядається історичне тло та наслідки гетьманського перевороту. Автори акцентують увагу на соціально-політичних змінах, що відбулися в Україні під час гетьманату, а також на ролі культурних інституцій у реалізації влади Скоропадського [10].

Дослідження Білодіда О. та Панченка В. "Павло Скоропадський і Україна" пропонує всебічний аналіз особистості гетьмана, його культурних та політичних ініціатив. Автори розглядають Скоропадського як важливу фігуру в українській історії, акцентуючи його внесок у розвиток національної ідентичності та культурного відродження [4].

Особливе місце займає праця Гай-Нижника П. П. "Фінансова політика уряду Української Держави Гетьмана П. Скоропадського (29 квітня — 14 грудня 1918 р.)", де детально проаналізовано фінансову стратегію гетьмана та її вплив на культурну політику, зокрема, на підтримку національних культурних проєктів і ініціатив [12].

Таким чином, наявні літературні джерела дозволяють комплексно розглянути культурну політику гетьманського уряду Павла Скоропадського, аналізуючи її як важливу складову державотворчих процесів у контексті національного відродження та модернізації.

Завдання дослідження:

1. Дослідити політичні передумови виникнення гетьманату та їхній вплив на формування культурної політики уряду Павла Скоропадського.
2. Визначити основні напрями культурної політики гетьманату.
3. Проаналізувати роль культурних інституцій у зміцненні української ідентичності.
4. Дослідити взаємодію культурної політики гетьманату з європейськими моделями.
5. Проаналізувати реакцію тогочасної інтелігенції та суспільства на культурні ініціативи уряду Павла Скоропадського.

Наукова новизна одержаних результатів.

Дослідження культурної політики гетьмана Павла Скоропадського є одним із перших спроб досліджувати обрану проблематику за допомогою культурологічної методології, яка дозволяє аналізувати культурні процеси як складні соціокультурні феномени. Цей підхід забезпечує глибоке розуміння взаємозв'язків між культурою та політикою, акцентуючи увагу на тому, як культурні ініціативи впливають на формування національної ідентичності та державності.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі культурної політики гетьманського уряду Павла Скоропадського як складової державотворчого процесу. У дослідженні детально розглянуто взаємодію між політичними та культурними ініціативами гетьманату, а також їхній вплив на формування національної ідентичності та культурного простору України. Проаналізовано роль культурних інституцій, створених за часів Скоропадського, зокрема Української Академії Наук, у процесі становлення національної еліти.

Дослідження також розкриває значення культурної дипломатії гетьмана як засобу міжнародної легітимації України.

Оригінальність дослідження полягає у системному підході до вивчення культурних ініціатив гетьманату, що включає не лише їхній політичний контекст, але й соціальний та інтелектуальні виміри, вплив на різні верстви суспільства. Особливу увагу приділено сприйняттю та оцінці культурної політики гетьмана сучасниками, а також ролі цих ініціатив у контексті європейських модернізаційних тенденцій. У дослідженні розкрито специфіку впровадження західних культурних практик у національний контекст, а також обґрунтовано довготривалі наслідки культурних реформ Скоропадського для розвитку української культурної спадщини.

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в їхньому внеску до розуміння культурних процесів, що супроводжували формування української державності на початку ХХ століття. Результати дослідження можуть бути використані в сучасних наукових і освітніх проєктах, спрямованих на вивчення історії української культури, а також у розробці лекційних курсів із питань національного відродження, культурної політики та історії українського державотворення.

Таким чином, результати роботи можуть бути застосовані у сфері освіти, культурної політики, міжнародних відносин та культурного менеджменту. Вони надають практичні рекомендації для розробки стратегій збереження національної культурної спадщини, а також інтеграції національних культурних практик у глобальний культурний простір.

Структурно робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ П.П. СКОРОПАДСЬКОГО

1.1 Методологічна база дослідження

Розділ присвячений аналізу формування політичної культури за часів гетьмана Павла Скоропадського, ґрунтується на інтегративному методологічному підході В.М. Шейка, що передбачає синтез різних методологічних перспектив для всебічного дослідження складних культурних феноменів. Враховуючи комплексність, історизм, порівняльний аналіз, герменевтику, системність та міждисциплінарність, що дозволить уникнути спрощеного трактування та отримати глибоке розуміння трансформацій політичної культури в досліджуваній період [75].

Ключовим аспектом у застосуванні компаративного підходу, що поєднує різні методи дослідження, є праці В.М. Шейка. Його концепція інтегративного підходу в культурології, що передбачає синтез різних методологічних перспектив, надає методологічну основу для комплексного аналізу складних культурних феноменів. В.М. Шейко підкреслює, що культурологія не повинна обмежуватися лише власними методами, а має активно запозичувати й адаптувати інструменти з інших галузей гуманітарного знання, створюючи таким чином цілісну картину досліджуваного явища [74].

Застосування компаративного методу у дослідженні політичної культури, спираючись на В.М. Шейка, передбачає не просто порівняння різних аспектів, а синтез отриманих даних з різних методологічних позицій. Наприклад, порівняння історичного розвитку політичної культури в різних країнах (компаративний аналіз) може бути доповнене інтерпретацією ключових політичних текстів та символів (герменевтичний аналіз), а також врахуванням існуючих наукових праць (бібліографічний аналіз) та еволюції політичних процесів у часі (історичний аналіз).

Таким чином, компаративний аналіз, заснований на принципах В.М. Шейка, є не просто механічним порівнянням, а інтегральним дослідженням, що дозволяє отримати глибше та багатогранніше уявлення про досліджуваний феномен [74].

В.М. Шейко наголошував на важливості адаптації методологічних засад до специфіки досліджуваного об'єкта. Тому, при застосуванні компаративного підходу в дослідженні політичної культури слід враховувати особливості історичного контексту, ментальності суспільства та інших чинників, які вплинули на формування політичної культури в конкретний період. Інтегративний підхід, що випливає з робіт В.М. Шейка, дозволяє врахувати цю специфіку і уникнути спрощених узагальнень, забезпечуючи більш точний і глибокий аналіз формування політичної культури [75].

Виходячи з того, що культурологічна модель є основою роботи, текст можна продовжити наступним чином:

Наступним кроком дослідження є безпосередній аналіз політичної культури часів гетьманату Павла Скоропадського, спираючись на сформульовану методологічну базу. Інтегративний підхід В.М. Шейка дозволяє розглядати політичну культуру як багатшаровий феномен, що включає в себе не лише формальні інститути та політичні практики, але й ментальність, цінності та уявлення еліти та населення. Тому, дослідження повинно охоплювати такі аспекти:

Аналіз політичних інститутів: Дослідження структури уряду Гетьманату, функціонування законодавчих органів, а також взаємодії між ними, з урахуванням їхнього впливу на формування політичної культури. Тут важливо врахувати як формальні аспекти, так і неформальні зв'язки та впливи.

Дослідження політичної еліти: Аналіз складу гетьманського уряду, їхніх ідейних орієнтирів, політичних програм та взаємовідносин між собою. Важливо дослідити, яким чином еліта формувала та пропагувала бажану політичну культуру, використовуючи різні засоби впливу – від офіційної пропаганди до

неформальних методів комунікації. Герменевтичний аналіз політичних документів та звернень допоможе зрозуміти їхню ідеологію та цілі.

Вивчення суспільної думки та ментальності: Дослідження уявлень, цінностей та очікувань різних верств населення щодо політичного устрою та його функціонування. Для цього можна використовувати різні джерела: мемуари, листування, періодичні видання, а також результати соціологічних досліджень (якщо такі є). Системний підхід дозволить виявити взаємозв'язок між різними складовими суспільної свідомості та їхнім впливом на політичні процеси [74].

Порівняльний аналіз: Порівняння політичної культури гетьманату Скоропадського з попереднім та наступним періодами в історії України, а також з політичними культурами інших країн, що переживали подібні історичні процеси. Це дозволить виявити як унікальні риси, так і спільні тенденції [75].

Міждисциплінарний підхід: Використання знань та методів з історії, політології, соціології, літературознавства та інших галузей знання для створення цілісного та багатогранного уявлення про досліджуваний період.

В результаті, інтегративний підхід дозволить створити більш повну та об'єктивну картину формування політичної культури часів гетьманату Павла Скоропадського, врахувавши всю складність та багатогранність цього феномена, уникнувши спрощеного трактування та однобічних висновків. Завершальним етапом стане синтез отриманих результатів та формулювання висновків про трансформації політичної культури в досліджуваний період, з акцентом на її особливості та вплив на подальший розвиток України.

Методологія культурологічного дослідження, особливо в рамках аналізу культурної політики, спирається на інтеграцію різних наукових підходів, які дозволяють глибше зрозуміти багатогранність та соціальну значущість культури. Культурна політика розглядається як складний, багаторівневий феномен, що має значний вплив на суспільні процеси, культурні цінності та національну ідентичність. У зв'язку з цим, дослідження культурної політики вимагає

застосування багатокomпонентної методології, яка об'єднує різні підходи, що забезпечує комплексне розуміння об'єкта дослідження

Соціологічний підхід до культурної політики дозволяє розглянути її як систему соціальних відносин і процесів, що формують культурні практики і стандарти в суспільстві. Враховуючи роль державних і громадських інституцій, соціологічний підхід досліджує, як культурна політика впливає на формування колективної ідентичності, соціальної єдності та інтеграції різних соціальних груп у єдине культурне поле. Соціологічний підхід також акцентує увагу на впливі культурної політики на різноманітні соціальні процеси, такі як культурна інклюзивність, толерантність, захист прав національних меншин та доступ до культурних благ [25].

Аксіологічний підхід вивчає культурну політику через призму цінностей, що забезпечує розуміння її ролі у формуванні морально-етичних стандартів суспільства. Цей підхід зосереджений на тому, як культурна політика сприяє розвитку та підтримці таких цінностей, як свобода творчості, національна ідентичність, культурна спадщина та інновації в культурній сфері. Використовуючи аксіологічний підхід, дослідження може фокусуватися на тому, як державні програми та ініціативи сприяють зміцненню соціально важливих цінностей, підтримують креативні індустрії та забезпечують сталість культурних традицій [47].

Системний підхід до дослідження культурної політики дозволяє розглянути культуру як динамічну і цілісну систему, що складається з окремих, але взаємопов'язаних елементів. Цей підхід включає аналіз структури культурних інститутів, взаємодії державних і громадських організацій, а також ролі окремих діячів культури в реалізації культурної політики. Системний підхід дозволяє оцінити ефективність культурної політики з точки зору управління ресурсами, координації між різними інституціями і здатності системи адаптуватися до зовнішніх викликів, таких як глобалізація, економічні зміни або соціальна трансформація [16].

У рамках цього підходу також розглядається взаємозв'язок між національною культурною політикою і міжнародними культурними процесами. Це дозволяє оцінити, як глобальні тренди впливають на культурне середовище країни і які зміни необхідні для збереження культурної самобутності в умовах міжнародної інтеграції. Системний підхід допомагає краще зрозуміти складність культурної політики, яка спрямована на збереження балансу між традиціями та інноваціями, а також між внутрішньою стабільністю та зовнішніми впливами.

Синергетичний підхід розглядає культуру як складну нелінійну систему, яка постійно змінюється і перебуває в стані динамічної рівноваги. Цей підхід зосереджується на вивченні процесів самоорганізації, які відбуваються в культурній сфері під впливом різних факторів, таких як економічний розвиток, соціальні зміни, технологічний прогрес та міжнародний культурний обмін. Синергетика, з її акцентом на нелінійності та багатоваріантності, допомагає дослідити механізми, через які культурна політика впливає на розвиток культури як системи [32].

Синергетичний підхід також дозволяє краще зрозуміти роль культурної політики у забезпеченні гармонійного розвитку культури, враховуючи різноманіття і багатшаровість культурних явищ. У культурній політиці це проявляється в стимулюванні розвитку творчих індустрій, підтримці інноваційних проєктів та створенні умов для взаємодії різних культурних суб'єктів [43].

Для всебічного розуміння культурної політики та її впливу на суспільні процеси необхідно використовувати різні методи, які забезпечать поглиблений аналіз і дозволять комплексно дослідити культурні явища. В цьому розділі детально розглянуто основні методи дослідження: компаративний, герменевтичний, бібліографічний та історичний аналіз.

Компаративний (порівняльний) аналіз застосовується для порівняння культурної політики в різних історичних або географічних контекстах. Метод дозволяє виявити спільні риси та відмінності в підходах до формування та

реалізації культурної політики в різних країнах або епохах, що дозволяє визначити ефективні стратегії, використовувані в інших суспільствах, та оцінити їх можливу адаптацію для місцевого контексту. Компаративний метод дає змогу виявити, як культурна політика реагує на вплив зовнішніх факторів, таких як економічна глобалізація, технологічні зміни або політичні трансформації, і допомагає зрозуміти, які підходи є найбільш ефективними в різних соціальних умовах [22].

Герменевтичний аналіз є одним із основних методів для інтерпретації культурних текстів, документів та інших артефактів. У контексті культурної політики цей метод дозволяє розкрити приховані смисли, ідеологічні установки та цінності, закладені в офіційних документах, політичних заявах або культурних програмах. Герменевтика сприяє глибокому розумінню того, як культурна політика формує суспільні значення, створює рамки для культурної ідентичності та закріплює певні ціннісні орієнтири. Метод допомагає виявити внутрішні логічні зв'язки, культурні символи та приховані смисли в текстах, пов'язаних із культурною політикою, що робить його незамінним для аналізу державних програм, маніфестів або культурних стратегій [38].

Бібліографічний аналіз зосереджується на вивченні існуючих наукових робіт і джерел, що стосуються об'єкта дослідження, для створення широкого теоретичного фундаменту. За допомогою цього методу можна визначити основні наукові тенденції, підходи та концепції, які використовуються для дослідження культурної політики, а також виявити прогалини в існуючій літературі. Бібліографічний аналіз допомагає скласти структуроване уявлення про стан досліджень у галузі культурної політики, а також про теоретичні та методологічні рамки, які використовуються в сучасних культурологічних дослідженнях. Крім того, він забезпечує систематизацію джерел, що полегшує порівняння ідей різних авторів і виявлення ключових дослідницьких тем [54].

Історичний аналіз дозволяє простежити еволюцію культурної політики у часі, аналізуючи її розвиток та зміни під впливом різних історичних подій і

процесів. Цей метод є незамінним для вивчення культурної політики як динамічного явища, що постійно змінюється в залежності від політичних, економічних та соціальних обставин. Історичний аналіз допомагає зрозуміти, як історичний контекст впливав на прийняття культурних рішень, формування культурних інституцій і культурних цінностей у різні епохи. Він також дає змогу проаналізувати зв'язок між культурною політикою та ключовими історичними подіями, наприклад, змінами в державному управлінні, війнами, економічними кризами чи періодами національного відродження [66].

Інтеграція зазначених методів дозволяє підходити до культурної політики з культурологічної перспективи, що розглядає культуру не лише як набір елементів, але як цілісну систему значень, цінностей та історичних наративів.

У дослідженні культурної політики культурологічна парадигма ґрунтується на комплексному підході, що поєднує різноманітні методи для цілісного вивчення культурних процесів, цінностей та ідентичностей. Кожен із методів (компаративний, герменевтичний, бібліографічний та історичний аналіз) має свої особливості, але всі вони разом формують єдину культурологічну парадигму, яка дозволяє розкрити культурну політику як складне, багат шарове явище .

Компаративний аналіз у культурологічному контексті дозволяє зрозуміти, як різні культури і національні політики взаємодіють і взаємовпливають одна на одну. У культурологічній парадигмі компаративний підхід слугує для вивчення культурних моделей у глобальному контексті, розкриваючи, як культурна політика може зберігати самобутність та водночас інтегруватися у світову культурну систему [22].

Герменевтичний аналіз у культурологічній парадигмі акцентує увагу на інтерпретації текстів і символів, що визначають суспільні та культурні значення. З його допомогою можна виявити глибинні культурні смисли та ідеологічні установки, які формують культурну політику. Цей метод дозволяє поглибити культурологічний аналіз, даючи змогу розкрити, як культурна політика буде

символічний простір, визначає цінності та наративи, що формують національну ідентичність і суспільну свідомість [38].

Бібліографічний аналіз підтримує культурологічну парадигму завдяки систематизації знань і концепцій, що дозволяє вибудувати чіткий теоретичний фундамент для дослідження. У культурологічному контексті цей метод допомагає визначити основні ідеї, що впливають на формування культурної політики, та розкрити наукові традиції і підходи до розуміння культури як феномену, що об'єднує цінності, практики та соціальні структури [54].

Історичний аналіз у культурологічній парадигмі розкриває динамічний характер культурних процесів, що дозволяє зрозуміти, як історичні події та соціальні трансформації впливають на культурну політику. У поєднанні з іншими методами, історичний аналіз дає можливість побачити культурну політику не як сталий інститут, а як частину безперервного процесу змін і адаптацій, який постійно реагує на виклики часу [66].

Таким чином, інтеграція компаративного, герменевтичного, бібліографічного та історичного методів у межах культурологічної парадигми забезпечує всебічне розуміння культурної політики. Це дозволяє дослідити її не лише як державну практику, але і як багатопланове соціокультурне явище, що поєднує історію, цінності, ідентичності та смисли, створюючи основу для формування національної самосвідомості і суспільного розвитку.

1.2 Дослідження культурної політики за часів П.П. Скоропадського

Аналіз культурної політики періоду правління Павла Скоропадського викликає значний інтерес серед українських та зарубіжних науковців. Дослідження цього періоду фокусуються на інституційних реформах, взаємодії культури та політики, а також на модернізації культурної сфери як важливого елемента української державності.

Дослідження національної ідентичності та збереження культури за часів гетьманату Павла Скоропадського виявляють суперечливі тенденції та підходи.

З одного боку, гетьманат прагнув до формування чіткої української національної ідентичності, що відображалось у підтримці української мови, освіти, мистецтва та літератури. З іншого боку, політика балансування між українськими та загальноєвропейськими цінностями, а також співпраця з Центральними державами, створювала певні обмеження та протиріччя.

Дослідники звертають увагу на такі аспекти:

1. Активізація культурного життя: Гетьманат підтримував видавництва, театри, музеї та інші культурні інституції, сприяючи поширенню української культури. Однак, це часто супроводжувалось певними формами цензури [22].

2. Пропаганда української мови: Попри деякі успіхи у впровадженні української мови в офіційному вжитку, гетьманат не зміг повністю подолати існування російської мови та інших [48].

3. Символіка та національні наративи: Гетьманат використовував національні символи та образи для зміцнення української ідентичності, проте їхнє використання та трактування часто були суперечливими [68].

4. Взаємодія з іншими національними групами: Політика гетьманату щодо інших національних меншин, що мешкали в Україні, також була складною та неоднозначною [53].

5. Контекст Першої світової війни: Вплив Першої світової війни та окупації частини української території Центральними державами суттєво вплинув на формування національної ідентичності, надаючи їй специфічних рис [7].

Одним із ключових дослідників цього питання є В. Верстюк. У своїй праці "Українська державність 1917–1918 рр." він розглядає, як культурна політика гетьманату сприяла легітимізації режиму через створення автономної культурної системи [8]. Значну увагу приділено культурним установам як інструменту формування національної ідентичності.

П. Гай-Нижник у роботі "Фінансова політика уряду Української Держави Гетьмана П. Скоропадського" аналізує фінансове забезпечення культурних інституцій, підкреслюючи важливість фінансування освітніх та культурних реформ [12].

Серед інших вагомих праць О. Субтельного "Україна: Історія", де автор акцентує на інтеграції України в європейський культурний простір через культурні реформи [64], та дослідження В. Литвина "Українська державність: сучасний погляд на історію Гетьманщини", в якому наголошується на важливості освітніх реформ, таких як створення Української Академії Наук [30].

Ю. Мицик у праці "Український національний рух і державотворення" звертає увагу на відновлення історичних символів у політиці Скоропадського, що сприяло зміцненню культурної спадщини [57]. Андрусишин Б. І. досліджує діяльність культурних установ, які були ключовими у модернізації культури [1].

Соціальні аспекти культурної політики досліджує Бетлій О. В., яка аналізує адаптацію культурних ініціатив до потреб різних верств населення [3], а Булгаков Ю. В. розглядає зусилля гетьманату з розбудови національної освіти і підтримки української мови [7].

Ці дослідження показують багатогранність і складність культурної політики гетьманату Павла Скоропадського, яка була спрямована на зміцнення національної ідентичності в умовах геополітичної нестабільності [8], [12].

Монографія Дмитра К. та Сергія Коршунова "Внутрішня політика Гетьманату П. Скоропадського (1918 р.): українська історіографія проблеми" пропонує ґрунтовний аналіз культурної політики в контексті її взаємодії з політичною елітою [14]. Автори відзначають, що діяльність Скоропадського відзначалася прагненням інтегрувати європейські культурні моделі, одночасно зберігаючи українську національну ідентичність [14]. Інституційні механізми, такі як створення театрів, музеїв та наукових товариств, були важливими для модернізації культурного середовища, але викликали суперечності серед різних соціальних груп.

Міроненко О.М. у своїй праці "Державний переворот Павла Скоропадського: від монархії до республіки" акцентує увагу на консервативній природі культурної політики гетьманату, яка слугувала інструментом стабілізації суспільства [41]. Важливим аспектом тут є створення Української Академії Наук, що не тільки сприяло розвитку науки, але й закріплювало національну ідею через українознавчі дослідження [41].

Нагорний І.В. в роботі "Українська культура в епоху трансформацій: від революції до державності" зосереджується на культурній дипломатії гетьманату [43]. Зокрема, вивчається вплив зв'язків із Німеччиною та Австро-Угорщиною, що сприяли легітимізації української держави на міжнародному рівні [43]. Учасники міжнародних культурних форумів популяризували українську культуру за кордоном і підтримували політичні амбіції гетьманату [43].

Савченко В.О. у праці "Гетьманат і український визвольний рух" підкреслює проблеми реалізації культурних реформ через брак ресурсів і політичну нестабільність [57]. Незважаючи на численні труднощі, реформи Скоропадського мали вирішальне значення для збереження української спадщини [57].

Таким чином, культурна політика гетьманату П. Скоропадського стала важливим етапом у процесі національного відродження. Вона охоплювала освітні реформи, розвиток наукових установ, міжнародну культурну дипломатію та збереження культурної спадщини. Однак ці ініціативи були ускладнені соціальними та політичними викликами.

Таким чином, відсутність єдиної точки зору на культурну політику гетьманату Павла Скоропадського обумовлює необхідність глибшого аналізу, враховуючи сильні та слабкі сторони різних інтерпретацій. Щоб систематизувати дослідження, доречно поділити їх за тематичними блоками, кожен із яких висвітлює певний аспект культурної політики та її контекст.

Національна ідентичність та державотворчість, Автори: Смолій В. А., Кульчицький С. В., Коломієць В. С., Литвин В. М. Тематика: Аналіз процесів

державотворення під час гетьманату Скоропадського. Формування української національної ідентичності через культурні ініціативи. Роль політики у розвитку культури. Баланс між національними і загальноєвропейськими цінностями [30], [61], [25].

Культурна політика та інституції, Автори: Бойко С. В., Лисенко Т. М., Гнатюк А. О. Тематика: Вивчення основних напрямків культурної політики гетьманату. Діяльність культурних установ: театрів, музеїв, бібліотек. Підтримка державою розвитку культури, роль меценатства. Спроби модернізації культурного середовища [6], [28], [13].

Зовнішні впливи та міжнародні відносини Автори: Булгаков Ю. В., Шаповал Ю. І., Нагорний І. В. Тематика: Вплив Центральних держав на культурну політику України. Міжнародні зв'язки у культурній сфері. Проблеми суверенітету і культурної залежності [7], [43], [72].

Структурування матеріалу за ключовими темами дозволяє уникнути фрагментарності та надає цілісний погляд на культурну політику гетьманату. Послідовність (від державотворення до зовнішніх впливів) забезпечує логічний зв'язок між аспектами.

Такий підхід сприяє розкриттю взаємозв'язків між внутрішніми і зовнішніми факторами, що впливали на культурну політику, та дозволяє врахувати різні точки зору дослідників, формуючи багатогранне уявлення про цю історичну епоху.

У результаті, цей аналіз підкреслює складність культурної політики Скоропадського, яка залишила значний слід у процесі формування української національної культури, незважаючи на політичну нестабільність та короткотривалість гетьманату.

Висновки до розділу 1

Перший розділ дослідження присвячений обґрунтуванню методологічних засад, які ґрунтуються на міждисциплінарному підході. Поєднання культурологічних, соціологічних, історичних та політологічних перспектив, а

також застосування таких методів, як компаративний та історичний аналіз, герменевтика та системний підхід, дозволяє створити цілісну та об'єктивну картину формування політичної культури в Україні за часів Павла Скоропадського. Використання праць В.М. Шейка як методологічної основи забезпечує інтегративний підхід до аналізу, враховуючи взаємодію різних факторів та їхній вплив на культурні процеси.

Було здійснено аналіз наукових підходів до дослідження культурної політики гетьманату Павла Скоропадського та проведено огляд основних бібліографічних джерел, присвячених цій тематиці. Дослідження показали, що культурна політика цього періоду залишається предметом активного академічного інтересу, оскільки вона була спрямована на реалізацію двох взаємопов'язаних завдань: зміцнення національної ідентичності та формування інституційного фундаменту для розвитку української культури в умовах політичної нестабільності.

Таким чином, розділ демонструє, що культурна політика періоду гетьманату Скоропадського є важливим елементом для розуміння процесів становлення української державності та розвитку національної ідентичності в умовах соціально-політичних трансформацій. Попри політичні обмеження та внутрішні конфлікти, культурна політика гетьманського уряду заклала фундаментальні основи для майбутнього розвитку української культури, науки та освіти, що залишаються актуальними для сучасних дослідників.

У першому розділі було всебічно розглянуто теоретико-методологічні підходи до дослідження культурної політики періоду гетьманату Павла Скоропадського. Огляд наукової літератури та джерел виявив, що основні наукові підходи до вивчення культурних ініціатив цього часу поєднують культурологічний, історико-політичний та соціологічний аналіз. Культурна політика уряду Скоропадського була спрямована на створення нових культурних інституцій, розвиток української ідентичності та інтеграцію в загальноєвропейський культурний простір.

Також цьому розділі було розглянуто основні методи дослідження культурної політики – компаративний, герменевтичний, бібліографічний та історичний аналіз – і обґрунтовано їх інтеграцію в культурологічну парадигму. Кожен із методів забезпечує власну перспективу аналізу: компаративний підхід сприяє вивченню культурної політики в порівняльному аспекті, герменевтичний метод дозволяє розкрити глибинні смисли та символіку, закладені в культурних текстах, бібліографічний аналіз систематизує наявні знання, а історичний метод простежує еволюцію культурних процесів у часі.

Поєднання цих підходів у межах культурологічної парадигми створює міцну методологічну основу для всебічного вивчення культурної політики як складного і динамічного соціокультурного явища. Така інтеграція дозволяє розглядати культурну політику не тільки як адміністративний чи політичний інструмент, але і як частину широкої культурної системи, що формує і відтворює цінності, ідентичності та соціальні орієнтири суспільства. Це підходить для розуміння культурної політики як процесу, що підтримує гармонійний розвиток національної культури, зберігає її унікальність та сприяє адаптації до сучасних викликів.

РОЗДІЛ 2

ІСТОРИЧНЕ ПІДГРУНТЯ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ДОБИ П.П. СКОРОПАДСЬКОГО

2.1 Політичні передумови виникнення уряду П.П. Скоропадського

Політичні передумови виникнення уряду П.П. Скоропадського слід розглядати в контексті складної ситуації, що склалася в Україні на початку 1918 року. Одним із ключових чинників було послаблення влади Української Центральної Ради через її нездатність впоратися з внутрішніми викликами та забезпечити стабільність в умовах війни та революційних потрясінь. [8, с. 45].

Одночасно з цим Німеччина та Австро-Угорщина після укладення Брест-Литовського миру з більшовиками взяли на себе відповідальність за підтримку порядку на окупованих українських територіях. Невдоволені слабкістю та нерішучістю Центральної Ради, німецькі й австрійські військові кола почали шукати більш стабільного політичного партнера для гарантування своїх інтересів, що призвело до підтримки кандидатури Павла Скоропадського [10, с. 67].

До цього додавалося загальне прагнення значної частини суспільства до встановлення сильної влади, здатної протистояти соціальним потрясінням і радикальним змінам, які пропонували соціалісти. Зокрема, аграрна політика Центральної Ради, що передбачала розподіл земель великих землевласників серед селян, була неприйнятною для консервативних сил, що шукали захисту своїх інтересів у фігурі Скоропадського.

Таким чином, створення уряду Павла Скоропадського стало відповіддю на політичний і соціальний хаос, бажання німецько-австрійської окупаційної адміністрації стабілізувати ситуацію та бажання консервативних кіл зберегти свої привілеї й відновити порядок на основі сильного авторитарного режиму.

Установлення уряду Павла Скоропадського, який відбувся в результаті державного перевороту 29 квітня 1918 року, мало значні політичні передумови,

що склалися у ході Першої світової війни та революційних процесів в Україні. Важливим чинником став конфлікт між різними політичними групами, що підтримували Центральну Раду, і їхня нездатність досягти єдності. Центральна Рада, яка спочатку зосередила свої зусилля на побудові національної держави, зіткнулася з проблемами забезпечення економічної та соціальної стабільності. Її політика була занадто слабкою, щоб контролювати ситуацію, особливо у сфері забезпечення хлібом німецьких та австрійських союзників, які окупували Україну після Брест-Литовського миру.

Політичний контекст правління П.П. Скоропадського тісно пов'язаний із впливом зовнішніх чинників та внутрішньої нестабільності, що охопила Україну після революційних подій 1917 року. Виникнення гетьманату було спричинене нездатністю Центральної Ради ефективно керувати державними справами, що виявилось у втраті контролю над ключовими соціально-економічними процесами [32, с. 52].

У той самий час підтримка з боку Німеччини та Австро-Угорщини, яка розглядала гетьмана як гаранта стабільності, значною мірою вплинула на його політичну стратегію.

Водночас в умовах політичної невизначеності та загрозового впливу більшовицьких сил, Павло Скоропадський намагався створити авторитарний режим, який би зміг забезпечити державний порядок і сприяти стабільності. Його політика включала створення мережі культурних і наукових установ, що мали сприяти не тільки розвитку національної культури, а й зміцненню державної структури [10, с. 84].

Павло Скоропадський, як військовий діяч, мав підтримку з боку німецьких військових кіл і українських консерваторів, які виступали за відновлення приватної власності, помірковані реформи і захист інтересів великих землевласників. Важливу роль у його підтримці відіграли представники великих аграрних і промислових кіл, які прагнули відновлення сильного

державного апарату, здатного забезпечити економічний розвиток і зменшити радикальні соціальні зміни, що їх пропонували соціалісти.

Політичні передумови виникнення гетьманату Павла Скоропадського значною мірою були пов'язані з нездатністю Центральної Ради встановити контроль над територіями та забезпечити політичну стабільність у державі. Саме політична криза і втрата довіри з боку населення сприяли пошуку альтернативних політичних форм правління, що в результаті призвело до підтримки кандидатури Скоропадського на роль гетьмана [12, с. 84].

Однією з причин падіння Центральної Ради було те, що її аграрна політика, яка орієнтувалася на перерозподіл земель великих землевласників на користь селян, викликала невдоволення серед заможних класів. Відповідно, консервативні сили шукали альтернативу у вигляді Скоропадського, який представляв ідею сильного уряду та правопорядку. Після перевороту 29 квітня Скоропадський отримав повну підтримку німецько-австрійських військових і проголосив себе гетьманом Української Держави.

Його головною метою було стабілізувати ситуацію в країні шляхом зміцнення центральної влади, відновлення армії та державних інститутів. Одним з перших кроків Скоропадського було проголошення «Грамоти до всього українського народу», в якій він заявив про необхідність побудови сильної держави, здатної забезпечити закон і порядок. Грамота зазначала, що уряд, створений Центральною Радою, не зміг досягти цієї мети, і тому Скоропадський перебирає на себе всю повноту влади, хоча і тимчасово, до виборів Українського Сойму [12, с. 98].

Центральне місце в становленні гетьманату належало зовнішнім чинникам, зокрема військовій присутності німецьких та австро-угорських сил, які сприяли переходу влади від Центральної Ради до Скоропадського. Цей факт суттєво вплинув на політичну стратегію гетьманату, зумовлюючи його залежність від міжнародної підтримки [27, с. 102].

У сфері соціально-економічної політики гетьман проголосив захист приватної власності, що стало відображенням інтересів заможних землевласників і підприємців. Скоропадський оголосив про відміну рішень попередніх урядів щодо націоналізації землі, що дало сигнал великим землевласникам про відновлення їх прав. Однак одночасно з цим гетьман заявив про необхідність поміркованої аграрної реформи, яка б передбачала викуп земель малоземельними селянами. Це мало на меті знизити соціальну напруженість серед селянства і водночас зберегти інтереси заможних класів.

Однією з головних причин зміни влади в Україні у 1918 році стала політична криза, що виникла через поразку Німеччини у Першій світовій війні та втрату її військової підтримки для гетьманського уряду. Згідно з дослідженнями Г. Головченка, відсутність зовнішньої підтримки стала каталізатором для внутрішніх повстань, що зрештою призвели до повалення гетьманату Павла Скоропадського [7, с. 112].

Водночас внутрішні соціальні протиріччя, а також невдоволення консервативною політикою гетьманського уряду серед широких верств населення сприяли швидкому поширенню революційних настроїв. Селянство, що прагнуло більш радикальних реформ у аграрній сфері, активно підтримало Директорію, яка виступила проти гетьманату [12, с. 95].

Скоропадський також зосередив усю законодавчу і виконавчу владу в своїх руках, що закріплювалося «Законами про тимчасовий державний устрій України», фактичною конституцією гетьманату, яка була ухвалена у день перевороту. У цих законах було відображено авторитарний характер нового політичного режиму, який намагався створити стабільну державу шляхом централізації влади і проведення необхідних реформ.

Попри наміри гетьмана стабілізувати державу, його уряд швидко опинився в політичній ізоляції. Вже в перші дні після перевороту багато політичних партій, що підтримували Центральну Раду, відмовилися співпрацювати з новим режимом. Зокрема, Українська демократично-

хліборобська партія, яка раніше підтримувала Скоропадського, виступила проти авторитарної влади і вимагала створення парламенту. Соціалістичні партії, такі як Українська соціал-демократична робітнича партія і Українська партія соціалістів-революціонерів, відкрито виступили проти гетьманського перевороту і вимагали відновлення демократичних інститутів [11, с. 87].

Ці політичні розбіжності поглиблювали кризу легітимності гетьманського режиму. Багато суспільних верств, зокрема селяни та робітники, не підтримували політику Скоропадського, що спричинило соціальну напругу. Приватна власність, яку відновив гетьман, суперечила інтересам селянських мас, що прагнули радикальних земельних реформ. Крім того, аграрна реформа, запропонована Скоропадським, була недостатньо глибокою, щоб задовольнити запити селянства, що ще більше поглиблювало соціальні протиріччя.

Важливим аспектом політики гетьманського уряду було намагання знайти баланс між різними політичними силами та соціальними групами. Уряд Скоропадського прагнув уникнути конфронтації з радикальними соціалістичними групами та водночас утримати підтримку консервативних верств, що призвело до невизначеності у його політичному курсі [9, с. 75].

Ця невизначеність посилювала внутрішні конфлікти, що спричинили розкол серед політичних еліт. Зокрема відсутність чіткої стратегії розвитку держави, орієнтованої на побудову національної ідентичності, сприяла швидкому падінню гетьманату, який не зміг здобути довіру більшості населення [11, с. 89].

Спроби Скоропадського провести реформи, особливо в армії, також не досягли успіху. Хоча гетьман планував створити національну армію, його зусилля в цьому напрямку залишалися обмеженими через брак ресурсів та внутрішню опозицію. Наприклад, військові формування, що підтримували Центральну Раду, такі як Січові стрільці, відмовилися присягати на вірність Скоропадському.

Павло Скоропадський намагався створити сильну національну армію, яка б стала основою для захисту Української Держави. Його плани включали створення кількох армійських корпусів, зокрема елітних формувань, таких як сердюцькі дивізії та кавалерійські підрозділи. Однак на практиці ці задуми реалізувати було важко через нестачу ресурсів, часу, а також через політичні та соціальні перешкоди. Військові сили гетьманату залишалися невеликими і значною мірою залежними від іноземної підтримки, особливо від німецьких і австрійських військ.

Внутрішня політична криза та активізація опозиційних сил наприкінці 1918 року стали основними чинниками, що призвели до падіння гетьманського режиму. Гетьманський уряд не зміг розв'язати проблеми соціально-економічного розвитку, що спричинило зростання невдоволення серед різних верств населення, включаючи селянство, робітників та національну інтелігенцію [12, с. 102].

Водночас розкол серед політичних еліт і відсутність підтримки з боку провідних політичних партій призвели до того, що гетьманат втратив контроль над політичною ситуацією, що врешті-решт дозволило Директорії мобілізувати антивладні настрої та повалити режим Скоропадського [15, с. 119].

Приватна власність, яку відновив гетьман, стала предметом конфлікту між заможними класами і біднішими верствами населення. Під час аграрної реформи селянство очікувало на безкоштовний розподіл земель, тоді як Скоропадський наполягав на викупі, що викликало протести. Окрім того, багато великих землевласників відмовлялися добровільно продавати свої землі, що затягувало процес реформ і посилювало соціальну напругу в країні.

Економічна політика гетьмана також мала свої виклики. Відновлення приватної власності і скасування попередніх соціалістичних реформ не допомогло швидко покращити економічне становище. Україна все ще страждала від наслідків війни, зокрема від руйнувань промислової інфраструктури, скорочення сільськогосподарського виробництва та зростання інфляції.

Промислові кола і підприємці підтримували гетьманський режим, оскільки він захищав їхні інтереси, але це не врятувало економіку від кризи.

Повалення гетьманату Павла Скоропадського у грудні 1918 року було результатом глибоких внутрішніх політичних протиріч та втрати зовнішньої підтримки. Як зазначає О. Гончаренко, на тлі зростання революційних настроїв і невдоволення аграрною політикою уряду, Директорія змогла мобілізувати селянство та робітників, що призвело до швидкого падіння гетьманського режиму [10, с. 134].

Гетьманський уряд не зміг консолідувати підтримку серед національних сил, оскільки більшість політичних груп вважали його політику надто консервативною та не відповідною вимогам національного відродження та соціалістичного руху [7, с. 145].

В умовах внутрішньої політичної кризи, соціальних протестів та втрати підтримки з боку німецьких військ Скоропадський зробив спробу змінити свій зовнішньополітичний курс. 14 листопада 1918 року він видав «Грамоту про федерацію з небільшовицькою Росією», в якій заявив про намір вступити у федеративні відносини з небільшовицькими російськими державами. Цей крок викликав величезне обурення серед українських націоналістів, оскільки він сприймався як зрада ідеї незалежної Української держави.

Реакція на федеративну грамоту була миттєвою. Український національний союз, до якого входили політичні партії та громадські організації, оголосив про початок підготовки до повстання проти гетьмана. Лідери Українського національного союзу, серед яких були Володимир Винниченко і Симон Петлюра, створили Директорію — орган для керівництва повстанням. Від імені Директорії вони звернулися до українського народу з закликом до збройного повстання проти режиму Скоропадського.

Повстання почалося наприкінці листопада 1918 року і швидко набуло широкого розмаху. Багато військових частин, включаючи Січових стрільців, перейшли на бік Директорії, що значно ослабило позиції гетьмана. У

вирішальній битві під Мотовилівкою 18 листопада війська Директорії завдали поразки гетьманським силам, що відкрили їм шлях до Києва.

Відсутність системної підтримки серед політичних еліт значно послабила позиції гетьманату в умовах революційних змін. Гетьманський режим, який намагався балансувати між різними політичними угрупованнями, не зміг забезпечити достатнього рівня лояльності з боку національних і соціалістичних сил, що зрештою стало вирішальним фактором його падіння [11, с. 138].

Підтримку з боку селянства Директорія здобула завдяки активній антивладній пропаганді та обіцянкам соціально-економічних реформ, яких прагнули сільські громади. Селянське невдоволення гетьманською політикою було спричинене не лише аграрною кризою, але й відсутністю чіткої стратегії розвитку, що створювало підґрунтя для масових протестів [13, с. 98].

У ніч на 14 грудня 1918 року війська Директорії увійшли до Києва, а Павло Скоропадський був змушений зректися влади і втекти. Влада в Україні перейшла до рук Директорії, яка проголосила відновлення Української Народної Республіки. Таким чином, правління Павла Скоропадського, яке почалося як спроба створення сильної авторитарної держави на основі підтримки зовнішніх сил і внутрішніх консервативних елементів, завершилося крахом під тиском революційних процесів і соціальних конфліктів.

Завершення правління Скоропадського підсумувало невдачу його спроби стабілізувати ситуацію в Україні в умовах внутрішньої нестабільності, війни та зовнішніх впливів. Його уряд залишив після себе суперечливий спадок: з одного боку, він намагався запровадити помірковані реформи і зберегти порядок, з іншого — не зміг об'єднати суспільство і протистояти революційним викликам.

Крах гетьманату був неминучим у контексті загальної політичної кризи та нестабільності, що охопила Україну наприкінці 1918 року. Втрата підтримки з боку основних соціальних верств і нездатність уряду впоратися з анархією в сільській місцевості спричинили різке послаблення позицій гетьманату [36, с. 145].

Ця ситуація створила сприятливі умови для Директорії, яка скористалася цими обставинами, щоб мобілізувати маси на повстання проти режиму.

Неузгодженість політичних рішень та відсутність стратегії розвитку національної ідентичності зробили гетьманський режим вразливим до будь-яких зовнішніх і внутрішніх загроз. Повалення Скоропадського стало закономірним результатом невдалої політики, яка не враховувала настрої більшості населення та потреби національно-визвольного руху [1, с. 25].

Завершення правління Павла Скоропадського стало наслідком глибоких внутрішніх і зовнішніх протиріч, які склалися під час його короткого періоду на чолі Української Держави. Щоб підсумувати політичні передумови виникнення та падіння уряду Скоропадського, слід виділити декілька ключових аспектів:

Крах Центральної Ради та суспільне невдоволення її політикою:

Центральна Рада, яка проголосила незалежність України та намагалася встановити демократичну республіку, не змогла забезпечити стабільність у державі. Її аграрна політика та соціальні реформи не задовольнили всі суспільні групи, що призвело до зростання політичної нестабільності та втрати підтримки з боку селянства та робітників. Це стало однією з головних передумов пошуку альтернативної форми влади.

Підтримка Німеччини та Австро-Угорщини:

Важливим чинником, що сприяв приходу Скоропадського до влади, була підтримка німецько-австрійської окупаційної адміністрації. Німеччина та Австро-Угорщина потребували надійного партнера в Україні, який зміг би забезпечити постачання продовольства та підтримувати порядок. Центральна Рада не впоралася з цим завданням, тому німецькі військові кола підтримали консервативну альтернативу в особі Скоропадського, що призвело до державного перевороту 29 квітня 1918 року [52, с. 78].

Консервативні кола та великий бізнес:

Скоропадський заручився підтримкою заможних землевласників та підприємців, які були невдоволені соціалістичними реформами Центральної

Ради та прагнули стабільності й збереження своїх економічних інтересів. Під час свого правління Скоропадський відновив приватну власність та намагався захистити інтереси великих землевласників, що викликало симпатію консервативних елементів суспільства[52, с. 439].

Відсутність підтримки серед широких верств населення:

Однак уряд Скоропадського не отримав достатньої підтримки з боку більшості населення, зокрема селянства та робітників. Його аграрна політика, яка передбачала викуп земель, а не їх безкоштовний перерозподіл, викликала невдоволення серед селян, що прагнули більш радикальних змін. Крім того, політика уряду щодо робітників, яка не сприяла захисту їхніх прав, також сприяла втраті підтримки з боку цієї соціальної групи.

Авторитарна модель управління:

Скоропадський побудував авторитарний режим, зосередивши всю повноту влади в своїх руках. «Закони про тимчасовий державний устрій», які стали фактичною конституцією гетьманату, передбачали централізацію влади без створення демократичних інститутів. Це викликало невдоволення серед політичних партій, що відстоювали демократичні цінності, та призвело до ізоляції уряду на політичній арені [79, с. 13].

Зовнішні чинники та поразка Німеччини:

Основною опорою режиму Скоропадського були німецькі та австрійські війська, які гарантували тимчасову стабільність у країні. Проте з поразкою Німеччини та Австро-Угорщини в Першій світовій війні ці країни були змушені вивести свої війська з України, що призвело до краху зовнішньої підтримки гетьмана. Це залишило його уряд вразливим до внутрішніх опозиційних рухів.

Федеративна грамота та повстання Директорії:

У відповідь на втрату німецької підтримки Скоропадський зробив спробу змінити зовнішньополітичний курс, оголосивши про намір федерації з небільшовицькою Росією. Цей крок викликав обурення серед українських націоналістичних кіл і став приводом для збройного повстання під проводом

Директорії. Повстання швидко набрало сили, і після поразки гетьманських військ під Мотовилівкою армія Директорії вступила до Києва, що призвело до зречення Скоропадського 14 грудня 1918 року [62, с. 156].

Відсутність суспільного компромісу:

Уряду Скоропадського не вдалося об'єднати різні соціальні та політичні групи в Україні. Його спроби балансувати між інтересами консервативних еліт і необхідністю проведення соціальних реформ виявилися невдалими. Відсутність компромісу між різними соціальними верствами, а також слабка політична підтримка призвели до швидкого краху гетьманату.

Політичні передумови виникнення уряду Павла Скоропадського полягали в прагненні консервативних сил стабілізувати ситуацію в Україні після невдач Центральної Ради. Однак його правління виявилось короткочасним через неспроможність уряду забезпечити широку підтримку з боку населення, залежність від зовнішніх сил та нездатність створити стабільну політичну систему, яка б об'єднала різні соціальні групи та політичні партії. Крах режиму Скоропадського став закономірним результатом внутрішніх і зовнішніх протиріч, що склалися в Україні в період 1918 року [17, с. 195].

2.2 Соціокультурний стан України на момент установлення Гетьманату

Культурні реформи, запроваджені урядом Павла Скоропадського, справили значний вплив на різні аспекти суспільного життя України, зокрема на розвиток національної ідентичності та освітньої системи. Культурна політика гетьманату була спрямована на створення умов для національного відродження, зокрема через активне використання національних символів і популяризацію української мови в державних установах [12, с. 78].

Окрім цього, підкреслює, що заснування Української Академії Наук стало важливим кроком у напрямку інституціоналізації національної науки, що дозволило інтегрувати Україну в міжнародне наукове середовище. Такі реформи

не лише зміцнили національну самосвідомість, але й сприяли поширенню ідей модернізації серед інтелігенції та молоді [14, с. 95].

Соціокультурний стан України на момент установлення влади Павла Скоропадського у 1918 році був складним і багатограним, зумовленим багатьма чинниками. Цей період став часом соціальних, політичних та культурних потрясінь, що відображало загальні тенденції революційної епохи, а також особливості розвитку українського суспільства. Основні аспекти соціокультурного стану країни можна підсумувати таким чином:

Національне відродження та культурний ренесанс

На початку XX століття Україна переживала період національного відродження. Після століть культурного і політичного пригнічення українці все більше зверталися до ідеї відродження національної самобутності. Цей процес активно проявлявся в літературі, мистецтві, науці та освіті. Українська мова отримала більшу поширеність у державному та освітньому житті, особливо після проголошення незалежності Української Народної Республіки (УНР).

Важливою подією було відкриття українських шкіл, розвиток українських театрів, поширення національної літератури. З'являлися нові культурні та освітні інституції, спрямовані на підтримку української мови і культури.

Соціальна нерівність та розшарування

Важливим елементом соціокультурного стану України була значна соціальна нерівність. Українське суспільство було розділене на заможні верстви землевласників і промисловців та широкі маси селянства і робітників. Особливою проблемою залишалася аграрна нерівність: велика частина сільськогосподарських земель належала невеликій групі великих землевласників, тоді як більшість селян залишалися малоземельними або безземельними. Це сприяло зростанню соціальної напруги і викликало численні конфлікти в селах [66, с. 1762].

Політична поляризація та революційні настрої

Період після Лютневої революції 1917 року був позначений політичною поляризацією. Різні соціальні та політичні групи мали суперечливі погляди на майбутнє країни. Частина населення підтримувала соціалістичні ідеї і прагнула радикальних змін у соціальному ладі, тоді як консервативні верстви виступали за збереження приватної власності та стабільності.

На тлі цих суперечностей у країні поширювалися революційні настрої, особливо серед селян та робітників, що вимагали аграрної реформи та поліпшення умов праці. Соціалістичні ідеї мали великий вплив на широкі маси, що сприяло розвитку політичних рухів, зокрема партій соціалістів-революціонерів та соціал-демократів.

Військові дії та наслідки Першої світової війни

Період 1918 року позначився великим впливом Першої світової війни, яка залишила значний слід у соціальному та економічному житті країни. Багато людей постраждали від війни, як через безпосередні бойові дії, так і через загальний економічний занепад. Війна спричинила руйнування інфраструктури, дефіцит продовольства, безробіття та інфляцію[78, с. 19].

Солдати, які повернулися з фронтів, стали важливим чинником у формуванні революційного руху. Вони часто не мали роботи і були незадоволені умовами життя, що сприяло радикалізації частини населення.

Освітня ситуація та неграмотність

Попри зростання кількості українських шкіл і освітніх установ, рівень освіченості в Україні залишався низьким. Значна частина населення, особливо у сільській місцевості, була неграмотною. Це стало одним із головних викликів для нових урядів, що прагнули просувати ідеї національної освіти та культурного розвитку [26, с. 176].

Проблеми з освітою ускладнювали соціально-економічну модернізацію країни, оскільки багато людей не мали доступу до базових знань і навичок.

Етнічна різноманітність

Україна була поліетнічною державою, де проживали українці, росіяни, євреї, поляки, німці та інші національні меншини. Це створювало культурне розмаїття, але також і додаткові виклики для національного будівництва. Частина національних меншин підтримувала соціалістичні ідеї або орієнтувалася на свої історичні батьківщини, що ускладнювало процес інтеграції цих груп у єдину українську державу [33, с. 24].

Культурна трансформація та пошуки ідентичності

Після проголошення незалежності УНР почалися активні процеси культурної трансформації. Українські інтелектуали та митці шукали нові форми вираження національної ідентичності. Література, театр, образотворче мистецтво та музика зазнали впливу як традиційних, так і модерністських течій.

Водночас існували суперечності між традиційними та новими культурними течіями. Багато митців і діячів культури були розділені між прихильниками національних ідей та космополітичних поглядів, що відображало загальні суперечності в суспільстві.

Вплив революції на суспільну свідомість

Українське суспільство перебувало в стані глибоких змін і невизначеності. Революційні процеси, які охопили країну, вплинули на суспільну свідомість і викликали радикальні настрої в різних верствах населення. Частина населення шукала швидких змін і була готова підтримати радикальні рішення, тоді як інші прагнули стабільності й спокою [, с. 156].

Ця суперечливість у суспільних настроях призводила до політичної нестабільності, що ускладнювало створення стійкої державної системи.

Соціокультурний стан України на момент установлення влади Павла Скоропадського відзначався значною соціальною, культурною та політичною поляризацією. Країна перебувала на перехресті революційних і національних змін, з одного боку відчуваючи потребу в стабільності, а з іншого — прагнучи соціальних і політичних реформ. Падіння старого порядку і спроби побудувати нову українську державу на тлі світової війни та внутрішніх конфліктів призвели

до складного і суперечливого культурного контексту, що вплинуло на всі аспекти життя суспільства.

Національне відродження та культурний ренесанс в Україні на початку XX століття, зокрема в період перед та після встановлення влади Павла Скоропадського, були невід'ємною складовою ширших суспільно-політичних процесів, які формували національну ідентичність та впливали на культурну і політичну структуру держави. Це явище можна розглядати як наслідок тривалих зусиль української інтелігенції з відновлення національної самосвідомості після століть колоніального пригнічення з боку Російської та Австро-Угорської імперій [15, с. 158].

Ключові риси національного відродження

1. Піднесення української мови та літератури:

Одним із центральних елементів національного відродження було відновлення української мови як важливого інструменту національної ідентифікації. Мова, яку довгий час забороняли та маргіналізували у межах Російської імперії (зокрема через Емський указ 1876 року), почала знову займати провідне місце в суспільному і культурному житті. Літературні твори українських письменників, таких як Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський та інші, здобули широку популярність і сприяли поширенню національної свідомості.

2. Розвиток українських освітніх та наукових інституцій:

Важливу роль у національному відродженні відігравали культурно-освітні установи, такі як «Просвіта», а також українські університети та школи. Під впливом політичних змін після Лютневої революції 1917 року в Росії та проголошення Української Народної Республіки українська мова і культура почали впроваджуватися в систему освіти. Українські науковці, літератори та громадські діячі зосередилися на формуванні національної освіти, що мало стати фундаментом для майбутньої незалежної української держави [7, с. 94].

3. Розвиток мистецтва та театру:

Важливою складовою культурного ренесансу був розвиток національного мистецтва. У цей період активно працювали українські театри, такі як театр Миколи Садовського та «Молодий театр» Леся Курбаса, які пропагували українську мову та тематику на сцені. Театральне мистецтво стало однією з ключових форм вираження національної ідентичності, пропонуючи нові форми мистецької творчості, збагачені національним змістом.

4. Поява нових національних символів:

Відродження національної символіки, такої як тризуб, національний прапор та герб, стало важливим елементом політичної та культурної трансформації. Ці символи, що походили з історичного минулого Київської Русі та Козацької держави, знову отримали значення як ознаки нової української державності. Їх використання в державній та культурній сферах підкреслювало прагнення до самостійного національного розвитку [47, с. 87].

Роль інтелігенції в національному відродженні

Українська інтелігенція відігравала провідну роль у формуванні культурного ренесансу, діючи як промотор національних ідей. Вчені, письменники, художники та громадські діячі працювали над розвитком національної свідомості, поширюючи ідеї державності через культуру. Вони використовували свою творчу діяльність для пропаганди національної мови, традицій та історичної спадщини, сприяючи мобілізації українського суспільства навколо ідеї незалежності [72, с. 206].

Особливо важливим стало поширення наукових досліджень з історії України, етнографії та фольклору, які допомагали відродити забуті сторінки національної культури. Інтелігенція прагнула створити ґрунтовну ідеологічну базу для незалежної України, зосереджуючи увагу на тягlostі національної історії та культурної спадщини.

Вплив революційних подій на культурний процес

Революційні події 1917-1918 років, зокрема після Лютневої революції та падіння Російської імперії, відкрили нові можливості для розвитку української

культури. Проголошення Української Народної Республіки, а пізніше — Української Держави під керівництвом Скоропадського, дало поштовх для інституалізації української культури та національної освіти.

Спроби Скоропадського створити культурно-національну державу проявлялися у його підтримці наукових та освітніх проєктів, таких як створення Української академії наук під керівництвом Володимира Вернадського. Ця подія символізувала важливість науки і культури для національного розвитку, і хоча його режим був авторитарним, він намагався підтримувати процеси культурного відродження [19, с. 75].

Національне відродження та культурний ренесанс початку XX століття стали визначальними для формування української національної свідомості. Цей період відзначався значними досягненнями в літературі, мистецтві, театральній справі та освіті. Незважаючи на труднощі революційного часу та політичну нестабільність, українські культурні процеси сприяли зміцненню ідеї національної державності й залишили значний слід у подальшому розвитку країни.

Соціальна нерівність та розшарування українського суспільства на початку XX століття, зокрема в період після Лютневої революції 1917 року та під час правління Павла Скоропадського, були одними з найбільш значущих соціальних викликів, що гальмували процес державного та економічного розвитку. Ці процеси відбувалися на тлі політичних змін, революційних рухів і війни, поглиблюючи соціальні суперечності та викликаючи масове незадоволення серед більшості населення.

Основні чинники соціальної нерівності

Аграрна нерівність.

Однією з найгостріших проблем, яка характеризувала соціальну структуру українського суспільства, була аграрна нерівність. Більша частина землі в Україні належала невеликій групі великих землевласників — поміщиків і заможних селян (куркулів). У той час як заможні верстви суспільства володіли

великими маєтками, значна частина селян була малоземельною або взагалі безземельною. Це створювало ґрунт для соціальної напруги, особливо в періоди економічної кризи, коли сільське господарство зазнавало труднощів [52, с. 84].

Селянство, яке становило більшість населення, залежало від можливості отримати землю, а їхня боротьба за право на землю ставала основним рушієм аграрних повстань і протестів. Ліві політичні сили, такі як соціалісти-революціонери, підтримували ідею перерозподілу землі, що робило їх популярними серед селян, але також викликало опір з боку заможних землевласників.

Промислова нерівність і становище робітників.

Промисловий розвиток України, зосереджений переважно в Донбасі, Харкові, Катеринославі (нині Дніпро) та інших великих індустріальних центрах, спричинив різке соціальне розшарування між підприємцями, які володіли заводами, шахтами та іншими промисловими підприємствами, і робітничим класом. Робітники часто працювали в складних умовах, отримуючи низькі зарплати та не маючи належних соціальних гарантій [3, с. 88].

Особливо гострою стала ситуація під час Першої світової війни, коли економічні труднощі, спричинені війною, призвели до зниження рівня життя. Низька заробітна плата, тривалі робочі зміни та відсутність належного захисту прав робітників призводили до частих страйків і протестів. Багато робітників підтримували ліві радикальні рухи, що пропонували соціальні реформи та націоналізацію підприємств.

Становище буржуазії та заможних верств.

У той час як селянство та робітники страждали від соціально-економічних проблем, представники великого бізнесу та заможні землевласники користувалися відносною економічною стабільністю та зростанням капіталів, особливо в промислових і аграрних секторах. Ця група, відома як буржуазія, мала значний вплив на економіку і, відповідно, на політичні процеси [1, с. 25].

Великий бізнес, включно з іноземними підприємцями (переважно російськими, єврейськими та німецькими капіталістами), підтримував консервативні політичні сили, що виступали за збереження приватної власності та захист інтересів заможних класів. Це ставило їх у пряму опозицію до революційних ідеалів, які просували соціалісти та інші ліві рухи.

Конфлікт інтересів між різними соціальними верствами.

Соціальна нерівність в Україні того часу спричинила глибокий конфлікт інтересів між різними групами населення. Селянство та робітники прагнули радикальних соціальних змін, таких як націоналізація земель та підприємств, тоді як заможні верстви виступали за збереження своїх привілеїв і підтримку приватної власності. Це розшарування стало основною причиною соціальних конфліктів і політичної поляризації [20, с. 341].

Після встановлення влади Скоропадського, який намагався захистити інтереси консервативних еліт і великих землевласників, конфлікти між різними соціальними групами загострилися. Невирішеність аграрного питання та промислової політики створила передумови для зростання революційних настроїв серед незаможних верств населення.

Вплив соціальної нерівності на політичні процеси.

Соціальна нерівність і розшарування мали значний вплив на політичну ситуацію в Україні в період революційних подій і встановлення влади Павла Скоропадського. На тлі соціальних конфліктів різні політичні сили, зокрема більшовики, соціалісти-революціонери та інші ліві партії, активно використовували незадоволення широких верств населення для мобілізації своїх прихильників.

Більшість селян та робітників підтримували ідею радикальних змін, зокрема перерозподілу земель та націоналізації підприємств, що йшло в розріз із політикою гетьманського режиму, орієнтованого на збереження інтересів заможних класів. Це призвело до соціальної та політичної дестабілізації, що в

кінцевому підсумку стало причиною падіння режиму Скоропадського та посилення революційних рухів [31, с. 55].

Соціальна нерівність і розшарування в Україні на момент встановлення влади Павла Скоропадського мали глибокі історичні корені та визначали розвиток суспільних і політичних процесів у країні. Аграрна та промислова нерівність, конфлікт інтересів між різними соціальними групами, а також незадоволення політикою консервативних сил призвели до глибокої соціальної кризи, яка стала основою для подальших революційних подій. Нездатність вирішити ці соціальні проблеми спричинила нестабільність у суспільстві та визначила траєкторію розвитку України в період революцій і громадянської війни.

На початку XX століття освітня ситуація в Україні залишалася складною і значною мірою відображала загальну соціально-економічну та політичну нерівність у країні. Питання освіти було тісно пов'язане з проблемами соціального розшарування, економічного занепаду та відсутності національної автономії в межах Російської імперії. До 1917 року Україна не мала власної системи освіти, і це спричиняло низький рівень грамотності, особливо серед селянства, яке становило більшість населення [74, с. 79].

Низький рівень грамотності.

На момент Лютневої революції 1917 року, рівень грамотності в Україні залишався вкрай низьким, особливо серед сільського населення, яке було найбільш численною соціальною групою. Неграмотність була одним із найбільш гострих соціальних викликів, оскільки близько 70-80% селян не мали доступу до освіти. У міських районах ситуація була дещо кращою, але все ж значна частина робітничого класу також залишалася неграмотною або мала дуже низький рівень освіти.

Неграмотність у селянському середовищі ставала серйозною перешкодою для розвитку політичної свідомості та соціальної мобільності. Через брак базових знань, селянство було менш здатне брати участь у

політичному та суспільному житті, що створювало додаткові виклики для національного руху та боротьби за незалежність [77 с. 37].

Вплив імперських освітніх політик

Російська імперія, у складі якої перебувала більшість українських земель до 1917 року, проводила політику русифікації, яка включала обмеження використання української мови в освітніх установах. Українська мова була заборонена в школах і університетах, а вся система освіти була побудована на імперських засадах, що значно обмежувало можливості розвитку української національної свідомості та культури.

Більшість українських шкіл діяли в умовах недостатнього фінансування, що призводило до браку навчальних матеріалів, кваліфікованих педагогів та належної інфраструктури. У сільських районах, де проживала основна маса населення, кількість шкіл була особливо обмеженою, що сприяло збереженню високого рівня неграмотності [58, с. 70].

Револьюційні зміни та освітні реформи.

Після Лютневої революції 1917 року та проголошення Української Народної Республіки (УНР) питання освіти стало одним із пріоритетних завдань нового уряду. Українські політичні лідери усвідомлювали необхідність розвитку національної системи освіти як основи для побудови держави та зміцнення національної ідентичності.

Одним із найважливіших досягнень того періоду стало відкриття українських шкіл та університетів, які раніше були заборонені або сильно обмежені в імперський час. Впровадження української мови як мови навчання стало важливим кроком у формуванні нової національної системи освіти, яка сприяла поширенню української культури та відродженню національної свідомості [79, с. 256].

Зусилля уряду УНР та пізніше гетьманату Павла Скоропадського були спрямовані на створення українських освітніх і наукових інституцій. У цей час було засновано Українську академію наук (УАН), університети та педагогічні

курси для підготовки вчителів. Хоча ці реформи стали важливим кроком у розвитку освіти, нестабільна політична ситуація та брак фінансових ресурсів не дозволили реалізувати їх у повному обсязі.

Освіта як інструмент соціальної мобільності.

Освіта в цей період почала сприйматися не лише як інструмент національного відродження, але й як засіб соціальної мобільності. Для селян та робітників, які складали більшість населення, доступ до освіти ставав можливістю для покращення своїх соціально-економічних умов і виходу з бідності. Проте низький рівень розвитку освітньої інфраструктури, зокрема в сільських районах, залишався серйозною перешкодою на цьому шляху [64, с. 64].

Поширення освіти мало б стати важливим чинником модернізації суспільства і зменшення соціальної нерівності, але через воєнні дії, революційні події та економічну кризу уряди України не змогли повністю реалізувати освітні реформи.

Недостатня підготовка кадрів і брак вчителів.

Однією з головних проблем освітньої системи в Україні на початку ХХ століття був брак кваліфікованих кадрів. Велика частина вчителів та педагогів була вихована в рамках російської імперської системи і не мала достатньої підготовки для викладання українською мовою або в межах нової національної системи освіти.

Для подолання цієї проблеми в період УНР і гетьманату Скоропадського були організовані педагогічні курси, спрямовані на підготовку вчителів для українських шкіл. Проте через короткочасність існування цих урядів і постійну політичну нестабільність, ці зусилля не дали швидких результатів, а брак вчителів залишався однією з основних проблем освітньої сфери [21, с. 202].

Освітня ситуація в Україні на початку ХХ століття була відображенням глибоких соціально-економічних і політичних викликів того часу. Високий рівень неграмотності, особливо серед сільського населення, обмежував можливості соціальної мобільності і політичної участі широких верств

населення. Попри зусилля урядів УНР та гетьманату Павла Скоропадського, спрямовані на реформування освітньої системи та поширення української мови в школах, політична нестабільність та брак ресурсів перешкоджали швидкій реалізації цих заходів. Освіта, однак, залишалася важливим чинником соціальних змін і національного відродження, формуючи основу для майбутніх трансформацій українського суспільства [69, с. 71].

2.3 Огляд ключових історичних подій та реформ періоду Гетьманату

Огляд ключових історичних подій та реформ періоду правління Павла Скоропадського (1918 рік) розкриває важливі етапи політичних і соціально-економічних змін, які відбувалися в Україні після революційних подій 1917 року. Цей період характеризувався спробами відновлення стабільності, проведення реформ та створення нової моделі державного управління в умовах глибокої внутрішньої та зовнішньої кризи. Основні події та реформи того часу можна систематизувати таким чином:

Державний переворот та встановлення Гетьманату (квітень 1918)

29 квітня 1918 року внаслідок державного перевороту за підтримки німецьких та австро-угорських військ до влади в Україні прийшов Павло Скоропадський, який проголосив себе гетьманом Української Держави. Це призвело до ліквідації Української Народної Республіки (УНР) і встановлення авторитарного режиму, відомого як Гетьманат [18, с. 49].

Скоропадський поставив перед собою завдання стабілізації країни, яка перебувала в стані політичної анархії, та створення сильної централізованої влади. Основою його політичного курсу була орієнтація на збереження правопорядку, приватної власності та підтримка великих землевласників і підприємців.

Проголошення «Грамоти до всього українського народу»

Одразу після приходу до влади Скоропадський опублікував «Грамоту до всього українського народу», в якій заявив про тимчасове перебрання всієї

повноти влади з метою відновлення порядку. Він обіцяв провести вибори до Українського Сойму та скликати представницький орган, який мав визначати майбутнє держави. Проте ця обіцянка не була виконана, оскільки гетьман сконцентрував усю владу в своїх руках.

«Закони про тимчасовий державний устрій України» (квітень 1918) У той же день, 29 квітня 1918 року, було ухвалено «Закони про тимчасовий державний устрій України», які закріплювали авторитарний характер гетьманської влади. Ці закони фактично стали конституцією Гетьманату, на основі якої вся законодавча та виконавча влада зосереджувалася в руках гетьмана [38, с. 50].

Гетьман мав право призначати та звільняти уряд, був верховним командувачем армії, керував зовнішньою політикою, а також міг видавати закони і ухвалювати інші рішення без погодження з представницькими органами.

Аграрна реформа.

Однією з ключових реформ, яку намагався провести Скоропадський, була аграрна реформа. Вона передбачала поступовий викуп земель великих землевласників і передачу їх малоземельним селянам. Однак ця реформа була поміркованою і не задовольнила радикальних вимог селянства, які очікували безкоштовного розподілу земель. Водночас реформа викликала невдоволення серед великих землевласників, які побоювалися втрати своїх володінь.

Аграрна політика Скоропадського була компромісною і намагалася зберегти інтереси заможних верств, що сприяло зростанню соціальної напруги в сільській місцевості [49, с. 248].

Реформи в економіці та фінансовій сфері.

Скоропадський намагався стабілізувати економіку шляхом відновлення приватної власності та сприяння розвитку промисловості й сільського господарства. Однією з важливих реформ стало відновлення карбованця як грошової одиниці замість гривні, введеної урядом УНР.

Уряд також прагнув залучити іноземні інвестиції, укладав торгівельні угоди з Німеччиною та Австро-Угорщиною. Однак економічна криза, спричинена війною і революційними подіями, ускладнила реалізацію цих заходів, а політика уряду щодо робітників залишалася незадовільною.

Зовнішня політика та залежність від німецько-австрійських військ.

Важливою особливістю режиму Скоропадського була його залежність від підтримки німецьких та австрійських військ, які забезпечували його контроль над країною. Після Брест-Литовського миру німецькі війська залишалися на українській території, що забезпечувало тимчасову стабільність [60, с. 121].

Зовнішня політика Гетьманату була спрямована на встановлення відносин із країнами Четверного союзу, включаючи Німеччину та Австро-Угорщину, а також на визнання незалежності Української Держави іншими державами. Важливими були спроби налагодити дипломатичні відносини з Росією та країнами Антанти, але успіхи на цьому напрямку були обмеженими через зміну геополітичної ситуації.

Освітні реформи та створення Української академії наук (УАН).

Важливою подією того часу стало створення Української академії наук (УАН) у листопаді 1918 року під керівництвом Володимира Вернадського. Це стало значним кроком у розвитку національної наукової системи. Гетьманський режим також сприяв розвитку української освіти, підтримував створення шкіл та університетів з українською мовою викладання.

Попри авторитарний характер режиму, політика у сфері науки та освіти сприяла культурному відродженню та національному розвитку, хоча реформи були обмежені коротким терміном правління Скоропадського та політичною нестабільністю [75, с. 46].

Федеративна грамота та падіння Гетьманату (листопад-грудень 1918).

На тлі поразки Німеччини у Першій світовій війні, коли німецькі війська почали залишати Україну, Скоропадський зробив спробу змінити зовнішньополітичний курс. 14 листопада 1918 року він видав «Федеративну

грамоту», в якій проголосив намір вступити у федерацію з небільшовицькою Росією. Цей крок викликав значне обурення серед українських націоналістичних кіл і став поштовхом до повстання [7, с. 125].

Повстання під керівництвом Директорії, очолюваної Володимиром Винниченком і Симоном Петлюрою, швидко поширилося. Після поразки гетьманських військ під Мотовилівкою 18 листопада 1918 року, повстанці увійшли до Києва. 14 грудня 1918 року Павло Скоропадський зрікся влади і втік з країни.

Період правління Павла Скоропадського був спробою створити сильну авторитарну державу, здатну забезпечити стабільність у революційній Україні. Гетьманат проводив реформи в аграрній, економічній та освітній сферах, проте залежність від зовнішніх сил, соціальна нерівність та політична поляризація не дозволили реалізувати ці плани в повному обсязі. Ключові події та реформи того часу стали важливими віхами в історії України, залишивши суперечливий спадок та підготувавши ґрунт для подальших революційних процесів.

Висновки до розділу 2

Політичні передумови зміни влади: Виникнення уряду Павла Скоропадського в 1918 році стало результатом кризи, що охопила Україну після Лютневої революції 1917 року. Невпевненість та нестабільність, пов'язані з діяльністю Української Центральної Ради, а також зовнішні чинники — допомога Німеччини та Австро-Угорщини — стали основними рушіями для підтримки Скоропадського як нового політичного лідера. Ця політична зміна стала спробою знайти стійку форму управління в умовах хаосу та соціальних потрясінь.

Соціально-економічні чинники: Аграрна нерівність та соціальний розшарування значно впливали на політичну ситуацію. Консервативні сили, зацікавлені в збереженні своїх економічних переваг, підтримали Скоропадського, оскільки його політика захищала інтереси великих

землевласників і підприємців. Однак ця підтримка супроводжувалася зростанням соціальної напруги серед селянства, яке вимагало радикальних аграрних реформ.

Слабкість гетьманського режиму: Незважаючи на спроби Скоропадського встановити стабільність, його уряд опинився в політичній ізоляції. Невдоволення аграрною політикою та неможливість забезпечити підтримку з боку широких верств населення стали основними чинниками, що призвели до руйнування гетьманату. Подібні суперечності в політичному курсі не змогли консолідувати суспільство навколо нової політичної ідеї, що й визначило крах його правління.

Зовнішні фактори і падіння режиму: Втрата зовнішньої підтримки після поразки Німеччини у Першій світовій війні сприяла кризі легітимності гетьманського режиму. Підписання Федеративної грамоти та зростання революційних настроїв запустили процес активізації опозиційних рухів, зокрема Директорії, що в свою чергу призвело до повалення Скоропадського.

Культурна політика в контексті політичних змін: Культурні ініціативи, започатковані за часів Скоропадського, відображали його спроби створити міцний державний фундамент в умовах нестабільності. Проте переважання авторитарного підходу і недостатня увага до потреб суспільства перешкоджали повноцінному розвитку культурної політики, що, своєю чергою, ще більше ускладнювало взаємозв'язок між культурою і політичною функцією.

Взаємозв'язок між культурою та політикою: Саме в цьому контексті слід зазначити, що ідеологічне поле, в якому функціонував гетьманат, тісно перепліталось з романтичними націоналістичними настроями, що панували в суспільстві під час його правління. Ворожнеча з боку соціалістичних і радикальних сил, а також необхідність стабілізації, змусили уряд перейти до авторитарного розвитку, який став ключем до національно-творчого процесу.

Авторитаризм як вектор національного відродження: Авторитарна політика Скоропадського, хоча й мала обмежену підтримку серед широких

верств населення, все ж таки створювала умови для розвитку національного мистецтва, науки і освіти, що відповідало прагненням частини суспільства до стабільності. Це свідчить про складність і багатогранність культурних процесів, які відбувалися в Україні в цей період, адже романтичний націоналізм поступово ставав основною ідеологічною основою для підтримки національного відродження.

Отже, культурна політика уряду Павла Скоропадського відзначалася праганням до національного відродження і водночас реалізовувалася в умовах авторитаризму, що позначилося на формуванні української ідентичності. Цей підхід, незважаючи на його суперечливість, став важливим кроком у процесі встановлення української державності, сприяючи інтеграції української культури в європейський контекст.

Спадщина культурних реформ: Нехай і в умовах політичної нестабільності, культурні ініціативи гетьманського уряду створили основу для подальшого розвитку української культури як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Установи, засновані в цей період — Українська Академія Наук, театри та університети — продовжили функціонувати навіть після падіння гетьманату, закріплюючи культурні здобутки, які стали важливими для формування національної свідомості в наступні роки.

Таким чином, вивчення історичних передумов культурної політики за часів Скоропадського вказує на складний і суперечливий процес, в якому авторитаризм, національний романтизм і соціальні трансформації взаємодіяли, зіграючи ключову роль в історичному розвитку України на початку XX століття.

РОЗДІЛ 3

КУЛЬТУРНІ ІНІЦІАТИВИ ТА РЕФОРМИ УРЯДУ П.П. СКОРОПАДСЬКОГО

3.1 Аналіз документів та програм культурної політики

Культурна політика Української Держави в період гетьманства Павла Скоропадського відзначалася прагненням до національного відродження і модернізації суспільства шляхом інституційних реформ та розвитку освіти і мистецтва. Уряд Скоропадського розумів значущість культурної політики як одного з ключових елементів національного будівництва, що забезпечувало формування національної ідентичності та інтеграцію української культури в європейський контекст.

Однією з найважливіших ініціатив уряду було заснування Головного управління мистецтва і національної культури. Закон, прийнятий 21 червня 1918 року, передбачав перейменування Міністерства народної освіти на Міністерство народної освіти та мистецтва. Ця постанова символізувала підвищення уваги до культурних процесів на державному рівні та створювала адміністративну базу для розвитку культури в різних її проявах, від охорони пам'яток до підтримки сучасних мистецьких ініціатив [40, с. 232].

Ще одним значущим аспектом культурної політики стало виділення урядом коштів на підтримку культурних установ. Наприклад, постанова від 24 вересня 1918 року передбачала асигнування 100 тисяч карбованців на охорону пам'яток старовини та мистецтва. Це рішення відображає прагнення гетьманської влади зберегти культурну спадщину, що була важливою складовою національної ідентичності [36, с. 143].

Одночасно з цим, уряд активно підтримував розвиток національного театру, виділяючи значні кошти на його діяльність. Наприклад, постанова від 14 червня 1918 року передбачала асигнування 165,500 карбованців для потреб Українського Національного театру. Це свідчить про те, що держава

усвідомлювала важливість театрального мистецтва як інструменту культурної політики, спрямованого на формування національної свідомості та популяризацію української мови і культури.

Також відзначається особлива увага до освітньої політики. Міністерство народної освіти та мистецтва не лише переймалося навчанням, але й організовувало курси для підвищення кваліфікації вчителів, як це було передбачено у відповідних обіжниках від червня 1918 року. Це свідчить про системний підхід до розвитку освітньої мережі, що було важливим елементом державної культурної політики [58, с. 29].

Таким чином, культурна політика уряду Павла Скоропадського зосереджувалася на збереженні національної спадщини, розвитку мистецтва та освіти, що сприяло культурному відродженню України в період її державотворення.

Культурна політика уряду Павла Скоропадського також передбачала створення національних наукових установ, що стало ключовою віхою у розвитку української академічної традиції. Одним із найбільш значущих досягнень в цьому напрямі стало заснування Української Академії Наук (УАН). Закон про створення УАН був затверджений 14 листопада 1918 року, що символізувало не лише прагнення інтегрувати українську наукову спільноту в міжнародний науковий контекст, але й чіткий акцент на національній ідентичності науки. Створення УАН передбачало системну організацію наукових досліджень та закладало підґрунтя для розробки власної наукової школи з українськими дослідниками та мовою досліджень [29, с. 37].

Водночас варто звернути увагу на підтримку урядом книговидання та бібліотечної справи. Одним із важливих кроків в цьому напрямку було прийняття Закону про створення Національної бібліотеки Української Держави, ухваленого 2 серпня 1918 року. Національна бібліотека мала стати не лише центром зберігання літератури, а й осередком просвітництва, який би об'єднував інтелігенцію навколо вивчення та популяризації української історії, літератури

та культури. Цей крок був важливим в умовах боротьби за утвердження української мови та культури, яка потребувала державної підтримки для своєї інституціоналізації та популяризації.

Культурна політика уряду Скоропадського також знайшла свій прояв у галузі театрального мистецтва. Український драматичний театр отримав системну підтримку від держави, зокрема йшлося про фінансову допомогу на організацію професійного театру. Постанова від 23 серпня 1918 року передбачала асигнування 327,400 карбованців на підтримку Державного драматичного театру, що свідчить про важливість театрального мистецтва як засобу формування національної свідомості та освітньо-культурного впливу [49, с. 172].

Серед інших культурних ініціатив варто згадати заснування Державної драматичної школи, що відбулося на основі постанови від 30 серпня 1918 року. Ця установа мала стати місцем підготовки кадрів для українських театрів, що, своєю чергою, сприяло б розвитку професійного театрального мистецтва та заклало основи для створення національного культурного простору [52, с. 62].

Значну увагу уряд Скоропадського приділяв також розвитку національної музичної культури. Постанова від 15 листопада 1918 року передбачала заснування Державного симфонічного оркестру ім. М. В. Лисенка, що свідчить про прагнення уряду інтегрувати українську музичну традицію в загальноєвропейський контекст, водночас підтримуючи видатних національних діячів культури. Заснування цього оркестру також демонструє зв'язок між культурною політикою та національною пам'яттю, адже ім'я Миколи Лисенка, видатного композитора та діяча української музики, стало символом культурного відродження.

Такі кроки в культурній політиці відображають цілеспрямовану роботу уряду з формування національного культурного простору, де освіта, наука, мистецтво та література відігравали провідну роль у становленні національної ідентичності та зміцненні державності.

Культурна політика уряду Павла Скоропадського продовжувала розвиватися і в площині освітньої реформи, яка надавала особливе значення українізації навчальних закладів та забезпеченню доступу до освіти для широких верств населення. Прийнятий 1 серпня 1918 року закон про обов'язкове вивчення української мови, літератури, історії та географії України у всіх середніх школах став важливим кроком у закріпленні національної освіти як інструменту державної політики. Закон закріплював українізацію як основу шкільної освіти, що мало далекосяжні наслідки для формування національної свідомості у молоді та створення кадрів для майбутніх культурних і політичних еліт [30, с. 239].

Уряд Скоропадського також прагнув до розвитку вищої освіти та розширення доступу до університетів. Зокрема, закон від 16 липня 1918 року передбачав асигнування значних коштів на створення Київського та Кам'янець-Подільського українських університетів. Цей крок свідчив про прагнення до побудови власної національної науково-освітньої бази, де українська мова та культура займали б центральне місце, а також інтеграцію української науки в світовий академічний простір.

Особлива увага приділялася також підготовці нових кадрів для шкільної системи. Міністерство народної освіти та мистецтва ініціювало створення курсів для підготовки вчителів, що мало на меті забезпечити якісне викладання української мови та предметів національного циклу. Постанови та обіжники, які закликали до українізації освіти, регулярно видавалися впродовж 1918 року. Це демонструє системний підхід уряду до реалізації культурно-освітньої політики, яка мала забезпечити довготривале функціонування української мови в освітній системі [5, с. 166].

Крім того, важливим елементом культурної політики уряду було надання фінансової підтримки різноманітним культурним проектам, які сприяли розвитку національної культури. Наприклад, закон від 14 червня 1918 року передбачав асигнування коштів на діяльність Державного симфонічного

оркестру та інших музичних і театральних установ, що були ключовими осередками культурного життя країни.

Ці кроки демонструють системну і послідовну політику, спрямовану на розвиток національної культури, освіти та мистецтва, що мала на меті як збереження національної спадщини, так і творення нових культурних форм та інституцій [68, с. 100].

Завершуючи аналіз культурної політики уряду Павла Скоропадського, можна ствердити, що цей період позначився комплексним і цілеспрямованим підходом до національного культурного будівництва. Документи і програми, реалізовані в 1918 році, демонструють системність культурної політики, що охоплювала різні сфери суспільного життя — від освіти і науки до мистецтва.

Основною метою уряду Скоропадського було створення культурного фундаменту для утвердження української державності та національної ідентичності в умовах зовнішніх викликів і внутрішньої політичної нестабільності. Заснування Української Академії Наук, запровадження законодавчих ініціатив для українізації освіти, підтримка театального та музичного мистецтва — всі ці кроки сприяли розвитку національної культури і закріплювали її позиції в суспільстві [34, с. 173].

Важливо також підкреслити, що культурна політика уряду Скоропадського мала не лише національно-ідентифікаційний характер, але й прагнула інтегрувати українську культуру до європейського контексту. Ця двовекторність дозволила культурним ініціативам не лише зберегти національну спадщину, але й модернізувати її через встановлення культурних інституцій, що функціонували за зразком європейських країн.

Таким чином, культурна політика Української Держави в період гетьманату П. Скоропадського виявилася значним внеском у становлення національної культури, яка продовжила розвиватися навіть після падіння гетьманського режиму, залишивши вагомий слід в історії культурної еволюції України.

3.2 Вплив культурних реформ на суспільство

Одним із найважливіших аспектів впливу стало посилення національної ідентичності через українізацію освітнього процесу. Закон про обов'язкове вивчення української мови, літератури, історії та географії в середніх школах сприяв формуванню нових поколінь, які усвідомлювали себе частиною української нації. Це мало глибокий резонанс серед молоді, яка, з одного боку, відчувала себе пов'язаною з національною культурою, а з іншого боку, отримувала інструменти для самореалізації в академічній і громадській сферах.

Паралельно із цим, підтримка вищої освіти через заснування нових університетів та Академії Наук створювала умови для інтелектуального і наукового розвитку національної еліти. Наукові установи, такі як Українська Академія Наук, не тільки розвивали науку українською мовою, але й залучали до співпраці провідних українських учених, що сприяло консолідації інтелектуальних сил нації. В результаті, освітні реформи гетьманату не лише відкривали можливості для навчання, але й сприяли зміцненню української наукової спільноти, здатної розвивати національну науку та культуру на світовому рівні [68, с. 98].

Окремий вплив культурних реформ відчувала інтелігенція, яка отримала державну підтримку у своїй культурній діяльності. Підтримка театрів, оркестрів, а також заснування Державної драматичної школи створювали умови для професійного розвитку творчих особистостей. Такі кроки уряду допомогли популяризувати національну культуру серед широких верств населення. Наприклад, театральні вистави на українській мові залучали не тільки інтелігенцію, але й робітників та селян, сприяючи підвищенню рівня культурної освіченості в суспільстві.

Не менш важливим став і вплив культурної політики на сільські громади. Завдяки фінансуванню курсів підвищення кваліфікації вчителів та підготовки кадрів для початкових шкіл, уряд забезпечив культурний розвиток у віддалених регіонах України. Це дозволило поширити освітні й культурні стандарти на все

населення, включаючи найбільш віддалені й економічно слабо розвинені території країни [18, с. 46].

Культурні реформи також сприяли формуванню нової політичної та культурної еліти, яка поступово набувала впливу в суспільстві. Ця еліта була залучена до управління країною, розбудови інституцій та відродження національних традицій, що зміцнювало основи державності. Уряд Павла Скоропадського, надаючи інституційну підтримку освіті, культурі та науці, сприяв появі нових лідерів, здатних продовжити процес національного відродження [12, с. 74].

Таким чином, культурні реформи гетьманату мали потужний вплив на розвиток національної ідентичності, освітньої та наукової бази, а також на популяризацію української культури серед широких верств населення. Вони стали одним із ключових чинників консолідації українського суспільства в період складних політичних і соціальних трансформацій.

Культурні реформи, запроваджені урядом Павла Скоропадського, мали значний і багатосторонній вплив на українське суспільство, сприяючи розвитку національної самосвідомості та модернізації соціальних інститутів. Один із ключових напрямів впливу стосувався українізації державних і культурних інститутів. Це створило умови для того, щоб українська мова, раніше відтиснута на периферію громадського життя, стала основним засобом комунікації в державних установах, освітніх закладах та наукових інституціях [66, с. 113].

Крім освітніх реформ, які я раніше зазначав, важливим аспектом культурного впливу було просування української мови в адміністративній сфері. Завдяки урядовим обіжникам, зокрема наказам Міністерства шляхів та внутрішніх справ про українізацію державних органів, було зроблено важливі кроки для утвердження української як державної мови. Це вплинуло на формування нової державної культури, де національна мова ставала символом незалежності та державності.

Мистецтво, зокрема музика і театр, також набули більшої популярності та інтегрувалися в суспільне життя завдяки реформам. Заснування Державного симфонічного оркестру та підтримка театральних шкіл допомогли закласти основу для розвитку високої культури. Орієнтація на українське мистецтво в публічному просторі сприяла зростанню суспільного інтересу до національних художніх традицій. Це дало можливість виховувати нові покоління українських артистів, які просували українську культуру як усередині країни, так і за її межами [27, с. 79].

Окрім безпосереднього впливу на національну ідентичність, реформи сприяли культурному підйому в Україні. Гетьманський уряд вбачав у мистецтві та науці інструменти для модернізації країни. Інституційні зміни, як-от заснування Української Академії Наук та нових університетів, підняли рівень наукового життя в країні. Цей період можна розглядати як перехідний етап до формування в Україні науково-культурного середовища, яке через кілька десятиліть мало б стати основою для національного культурного ренесансу.

Слід також відзначити культурну інтеграцію в міжнародний контекст. Уряд Скоропадського намагався, з одного боку, зміцнити національну культуру, а з іншого — посилити зв'язки з європейськими культурними й науковими установами. Це виявлялося через співпрацю з міжнародними науковими колами та обмін культурним досвідом, що допомогло формувати українську ідентичність не ізольовано, а в діалозі з європейськими цінностями [39, с. 165].

Важливим є і те, що культурні реформи уряду вплинули на політичне життя суспільства. Поява нових культурних інституцій формувала політичну еліту, яка мала глибоке розуміння національної ідентичності й була готова відстоювати інтереси держави як у внутрішній, так і зовнішній політиці. Багато з цих людей пізніше стали діячами, які вплинули на подальшу історію України, зокрема в контексті боротьби за незалежність у наступні десятиліття.

Таким чином, культурні реформи, започатковані урядом Павла Скоропадського, мали не лише безпосередній вплив на розвиток української

культури й освіти, але й формували фундаментальні засади української державності та національної свідомості, що продовжували впливати на українське суспільство довгий час після падіння гетьманату [25, с. 58].

Одним із найглибших результатів реформ було утвердження української мови в освітніх, адміністративних і культурних інституціях. Це сприяло поступовому витісненню домінування російської культури та мови з громадського життя і заклало основу для формування національної самосвідомості майбутніх поколінь. Молодь, яка здобувала освіту українською мовою, вчилися не тільки мови, але й національних цінностей, традицій та історії, що виховувало громадянську відповідальність і патріотизм.

Крім того, розвиток наукових та освітніх інституцій, таких як Українська Академія Наук та нові українські університети, забезпечив культурне та інтелектуальне підґрунтя для національного відродження. Ці інституції відігравали вирішальну роль у створенні національної еліти, яка надалі буде здатна формувати політичну, наукову та культурну думку в країні. Наукові досягнення українських вчених, підтримані державою, не тільки підняли авторитет української науки, але й сприяли її популяризації на міжнародному рівні [19, с. 81].

Іншою важливою сферою впливу культурних реформ стало мистецтво. Підтримка театрів, симфонічних оркестрів та музичних шкіл підняла рівень національної культури і надала поштовх для розвитку нових талантів. Також варто відзначити роль театру та музики як засобів популяризації української мови та культури серед широких верств населення. Театральні постановки та музичні вистави, що відбувалися на українській мові, об'єднували різні соціальні групи та сприяли їхньому культурному піднесенню. [49, с. 50].

Водночас культурні реформи забезпечили Україні впевнене місце в європейському культурному просторі. Інтеграція української культури в міжнародний контекст стала одним із важливих напрямків політики Скоропадського, що дозволило українським діячам культури та науки

встановити діалог із західними колегами, обмінюватися досвідом та переймати найкращі світові практики.

Проте, культурні реформи не лише сприяли розвитку національної культури, а й слугували інструментом політичної стабілізації. Вони допомогли консолідувати суспільство навколо ідеї української державності, створивши новий культурний фундамент для розвитку держави. Попри обмежений час існування гетьманату, ці реформи мали довгостроковий вплив на українське суспільство, заклавши основу для майбутніх поколінь, які продовжували боротьбу за незалежність та розвиток національної культури [9, с. 156].

Зрештою, реформи уряду Павла Скоропадського заклали міцний фундамент для подальшого розвитку української культури, освіти та науки. Хоча гетьманат проіснував лише кілька місяців, його внесок у культурний розвиток нації залишається визначним, впливаючи на формування української ідентичності та національної свідомості впродовж усього XX століття.

3.3 Роль культурних інституцій у втіленні політики

Розділ 2.3 Роль культурних інституцій у втіленні політики присвячений аналізу того, як культурні інституції відігравали ключову роль у реалізації реформ, ініційованих урядом Павла Скоропадського. У процесі культурного відродження 1918 року, інституції стали не лише інструментом поширення національної культури, але й каталізатором національних ідентифікаційних процесів.

Однією з найважливіших інституцій, створених під час правління гетьмана, стала Українська Академія Наук (УАН). Заснування Академії стало потужним кроком до інституціоналізації наукових досліджень в Україні. Вперше в історії українська наукова діяльність отримала державну підтримку і офіційний статус. УАН, з її численними секціями, включаючи історико-філологічну, природничо-математичну та соціально-економічну, створювала передумови для систематизації знань та розвитку досліджень, які були невіддільною частиною

національного культурного відродження. Її діяльність не лише популяризувала наукові дослідження українською мовою, але й забезпечила їх високий рівень, що сприяло інтеграції української науки в європейський науковий простір [27, с. 68].

Другим значущим інституційним елементом було Міністерство народної освіти та мистецтва. перейменування цього органу на «Міністерство освіти і мистецтва» вказувало на наміри уряду підняти мистецтво до рівня державної політики. Це міністерство відповідало за створення та впровадження програм культурного розвитку, зокрема у сфері театру, музики, літератури, образотворчого мистецтва та кіно. Міністерство брало активну участь у поширенні національних культурних цінностей через підтримку культурних заходів, виставок та різноманітних освітніх проєктів. Зокрема, воно відіграло провідну роль у заснуванні Українського Національного театру та створенні Державного симфонічного оркестру, що підкреслювало важливість високого мистецтва в національному контексті.

Також не можна оминути роль шкільних інституцій, що стали важливим механізмом реалізації культурної політики. Як вже зазначалося в попередніх розділах, уряд Скоропадського запровадив українізацію освітньої системи, що стало можливим завдяки зусиллям освітніх інституцій, які впроваджували нові навчальні програми, що включали викладання української мови, історії та літератури. Важливим елементом цієї політики стали курси українознавства для вчителів та інституційна підтримка навчальних закладів, яка сприяла підготовці нових кадрів для шкільної системи. Вплив цих інституцій на молодь був колосальним, адже вони виховували нові покоління, які отримували освіту в національному культурному контексті [16, с. 51].

Крім того, важливим інструментом втілення культурної політики стало Українське Культурне Товариство, яке підтримувало розвиток літератури та культурної спадщини через публікації, культурні заходи та виставки. Воно відіграло ключову роль у популяризації українських культурних цінностей

серед широких верств населення, особливо серед інтелігенції та молоді. Такі товариства стали важливими платформами для культурного обміну, де діячі культури могли презентувати свої твори, обговорювати культурну політику та сприяти формуванню національної ідеї. [24, с. 72].

Заслугує на увагу й система бібліотек та книговидання, які були спрямовані на поширення освітніх і культурних цінностей. Створення Національної бібліотеки України у 1918 році стало знаковим кроком у цьому напрямку. Бібліотека повинна була стати не лише науковим осередком, а й важливим інструментом популяризації української літератури, історичних досліджень та освітніх видань. Це інституційне рішення дозволило зібрати унікальні пам'ятки української літератури та забезпечити вільний доступ до них національній інтелігенції та студентам.

Таким чином, культурні інституції відігравали вирішальну роль у втіленні політики уряду Павла Скоропадського, слугуючи каналами для поширення національної культури, мистецтва, освіти. Інституціоналізація культури створювала передумови для тривалого впливу на українське суспільство, що закріплювалося через школи, університети, театри, музичні колективи. Вони стали тими осередками, через які національні ідеї трансформувалися в конкретні дії та рішення, забезпечуючи довготривалий ефект від культурних реформ 1918 року [47, с. 47].

Культурні інституції в Україні за часів гетьманату Павла Скоропадського не лише реалізовували політичні програми уряду, але й відігравали роль важливих агентів культурних змін. Успіх культурних реформ значною мірою залежав від їхнього сприйняття та підтримки в суспільстві, а культурні інституції ставали посередниками між державою і населенням, активно просуваючи політику українізації, відродження національних традицій і розвитку мистецького потенціалу країни [16, с. 73].

Окремо слід відзначити роль Українських національних театрів. Театр, як мистецька інституція, відігравав важливу роль у поширенні української мови,

культури та традицій серед населення. За ініціативи гетьманського уряду, створення Українського Національного театру стало значним досягненням. Цей театр зосереджувався не лише на класичних творах, але й на сучасних постановках українських авторів, що дозволяло формувати національну самосвідомість і сприяти культурному об'єднанню різних верств населення. Важливо підкреслити, що театральна сцена за часів гетьманату стала не просто культурним явищем, а своєрідним майданчиком для просвітницької діяльності, на якій популяризувались українські історичні та культурні цінності [3, с. 83].

Ще однією важливою інституцією була Державна симфонічна школа, яка забезпечувала високий рівень музичної освіти та підготовку професійних кадрів. Це сприяло розвитку музичної культури на національному рівні. Інституціональна підтримка музичних колективів та оркестрів дала змогу не лише відроджувати українську музичну традицію, але й піднімати її на європейський рівень. Наприклад, Державний симфонічний оркестр, заснований урядом Скоропадського, став важливим інструментом просування української класичної музики, інтегруючи її в загальноєвропейський контекст. Оркестри та музичні колективи виступали на міжнародних аренах, презентуючи українське мистецтво за кордоном, що створювало позитивний імідж країни і сприяло її культурній дипломатії.

Важливу роль у впровадженні культурної політики відігравали і видавничі інституції. Державне книговидання стало ключовим механізмом для поширення ідей українізації, національного відродження та культурної самоідентифікації. Підтримка друку українських книжок, журналів та газет була стратегічно важливою для розвитку літератури, популяризації української мови, а також для формування інтелектуального середовища. Книговидання також виконувало важливу функцію в збереженні і передачі національної пам'яті через історичні та культурологічні публікації, що сприяло культурному просвітництву та національному відродженню.

Окрім культурних і наукових установ, бібліотеки, зокрема Національна бібліотека, заснована за часів Скоропадського, стали важливими осередками знань та інтелектуального обміну. Вони забезпечували доступ до культурних надбань, сприяли розвитку наукової та літературної діяльності. Бібліотеки функціонували як важливі центри збереження і поширення української літератури, наукових досліджень та культурних пам'яток. Їхня діяльність сприяла не тільки збереженню національної спадщини, але й активному залученню до неї нових поколінь дослідників, учених та літераторів [7, с. 83].

Крім того, культурні інституції слугували інструментами політичної консолідації та стабілізації суспільства. Інституції, такі як Академія наук, Національна бібліотека, театри та музичні установи, стали не лише культурними центрами, але й важливими політичними гравцями, які підтримували процеси державного будівництва та політичної легітимізації української держави.

Отже, культурні інституції відіграли вирішальну роль у втіленні культурної політики Павла Скоропадського, ставши каналами, через які національні ідеї та цінності транслювалися на все суспільство. Вони забезпечували практичну реалізацію державних ініціатив, поширюючи національну культуру, науку, освіту, сприяючи формуванню національної ідентичності та культурного єднання українського народу.

Завершуючи розділ 2.3 Роль культурних інституцій у втіленні політики, слід підкреслити, що культурні інституції були не лише пасивними виконавцями урядової політики, але й активними учасниками процесу формування національної ідентичності та зміцнення української державності. Їхня роль полягала в інтеграції національної культури в усі сфери життя суспільства — від освіти і науки до мистецтва [44, с. 123].

Культурні інституції виступали головними посередниками між державою та населенням, допомагаючи втілювати політичні ідеї гетьманату через систему освіти, театральні постановки, музику, літературу та інші форми культурної діяльності. Ці інституції стали важливими механізмами не лише для просування

української мови та культури, але й для утвердження української держави як суб'єкта міжнародних культурних процесів. Через діяльність Академії Наук, національних університетів, театрів, музичних колективів відбувалася не лише просвітницька діяльність, але й зміцнювався культурний фундамент української державності [63, с. 17].

У підсумку, культурні інституції, створені за підтримки уряду Павла Скоропадського, стали невід'ємною частиною процесу національного відродження та становлення української нації. Їхня діяльність заклала основу для розвитку національної культури і самосвідомості, яка, попри короткотривалість гетьманату, мала довготривалий вплив на українське суспільство та його подальші культурні й політичні процеси.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було детально проаналізовано основні напрямки культурної політики уряду Павла Скоропадського, яка стала основою національно орієнтованих реформ у період гетьманату. Особливу увагу приділено розвитку культурних інституцій, які мали на меті зміцнити українську національну ідентичність, а також створити стійку інфраструктуру для підтримки науки, освіти та мистецтва. Встановлені культурні ініціативи стали фундаментом для розбудови національної культурної платформи.

Інституційна основа культурної політики: Культурна політика уряду Павла Скоропадського була спрямована на створення інституцій, які стали основою для розвитку української культури та науки. Заснування Української Академії Наук, перетворення Міністерства народної освіти на Міністерство народної освіти та мистецтва, а також підтримка театральних і музичних установ свідчать про цілеспрямованість держави в напрямку національного відродження та модернізації.

Національна ідентичність через культуру: Культурні ініціативи уряду передбачали посилення національної ідентичності через розвиток освіти,

мистецтва та науки. Систематичне запровадження українізації в освітніх закладах, а також політика просування української мови і культури в адміністративній і публічній сферах, сприяли формуванню нового покоління громадян, усвідомлених українськими національними цінностями.

Підтримка мистецької діяльності: Спеціальні асигнування на підтримку театру та музичних установ демонструють усвідомлення урядом важливості цих форм мистецтва в процесі культурного самоусвідомлення нації. Державне фінансування культури забезпечувало не лише стабільність, але й розвиток національної ідентичності, ваблячи до участі в культурному житті широкі верстви суспільства.

Формування нового інтелектуального середовища: Завдяки освітнім реформам і створенню нових навчальних закладів українська інтелігенція отримала можливість розвивати національну науку, укріплювати національну ідентичність через систему освіти. Інституційна підтримка сприяла консолідації інтелектуальних сил, які потім стали рушійною силою в українському національному відродженні.

Довготривалий вплив культурної політики: Культурні ініціативи уряду Скоропадського залишили вагомий слід в історії українського суспільства навіть після падіння гетьманату. Вони створили основи для подальшого розвитку національної культури, науки та освіти, зокрема через закладення міцної інституційної бази.

Взаємозв'язок між культурою та політикою: Культурні інституції активно підтримували політичну стабілізацію і легітимізацію української державності, діяли як посередники між державою та суспільством, закріплюючи серед населення цінності, які сприяли інтеграції національно-культурних ідей у побут.

Отже, культурна політика Павла Скоропадського є важливою сторінкою в історії України, оскільки вона демонструє, як культурні ініціативи можуть стати каталізатором для національного відродження і державності

РОЗДІЛ 4

ІНТЕГРАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ЗАХІДНИХ ВПЛИВІВ У КУЛЬТУРНУ ПОЛІТИКУ П. СКОРОПАДСЬКОГО

4.1 Сприйняття західних культурних впливів в українському суспільстві часів П.П. Скоропадського

Однією з важливих ознак цього періоду стало прагнення інтегрувати українську культуру в загальноєвропейський контекст. Скоропадський та його уряд чітко розуміли, що модернізація української держави неможлива без врахування впливів та досягнень західної цивілізації. Західні моделі культури, зокрема у сфері освіти, науки, мистецтва і навіть державного управління, сприймалися як необхідний елемент для подальшого розвитку та зміцнення української державності. У цьому контексті можна побачити явний акцент на залученні західних інституційних моделей до українських реалій.

На рівні освіти західні впливи проявлялися через запровадження навчальних програм, які орієнтувалися на європейські стандарти. Створення нових університетів, таких як Київський і Кам'янець-Подільський, було не лише спробою підняти українську освіту на новий рівень, але й інтегрувати українське академічне середовище до європейської освітньої системи [77, с. 48].

Особлива увага приділялася не лише українізації навчальних програм, але й запозиченню західних методик викладання та наукових стандартів. Це свідчить про двовекторність культурної політики, коли національні ідеї співіснували з прагненням до модернізації та відкритості до західних зразків [27, с. 360].

Мистецтво також не залишалося осторонь західних впливів. Театри, симфонічні оркестри та музичні колективи активно інтегрували в свій репертуар європейські твори, що, з одного боку, розширювало культурний горизонт українців, а з іншого — показувало готовність української культури бути частиною європейського культурного процесу. Заснування Державного симфонічного оркестру ім. М. В. Лисенка, який орієнтувався на класичні західні традиції, є яскравим прикладом цього інтеграційного процесу. Західна музична

традиція, особливо в галузі симфонічного мистецтва, стала важливим джерелом натхнення для розвитку національної музичної культури.

Слід відзначити і те, що західна культура сприймалася не лише на рівні еліти, але й ширшого суспільства. Українська інтелігенція активно знайомилася з європейськими філософськими течіями, мистецькими та літературними школами, що впливало на формування світогляду багатьох діячів культури. Зокрема, інтерес до модернізму та символізму, які активно розвивалися на Заході в той час, вплинув на розвиток української літератури і мистецтва початку ХХ століття. Українські письменники, художники і музиканти переймали західні стилі, адаптуючи їх до національних реалій, що призводило до виникнення унікальних синтетичних форм, які поєднували в собі національне та європейське [48, с. 87].

Західна культура впливала також на сферу права та державного управління. Скоропадський орієнтувався на європейські державні моделі, зокрема монархічні структури влади, які він сприймав як більш стабільні та ефективні для української держави в умовах політичної нестабільності. Ця ідея базувалася на переконанні, що українська держава, для свого виживання, має стати частиною європейського політичного ландшафту, орієнтуючись на західні зразки адміністративного управління, законодавства та державного устрою. Це сприяло реформам у державних інституціях, які намагалися адаптувати західні моделі управління до українських реалій.

Таким чином, сприйняття західної культури в українському суспільстві за часів гетьманату Скоропадського було неоднозначним, але загалом позитивним. Західні зразки сприймалися як джерело натхнення для модернізації, культурного оновлення та державного будівництва. Водночас у суспільстві існували різні настрої — від захоплення до скептицизму — щодо впливу західної культури, особливо серед консервативних кіл та сільського населення. Взаємодія з західною культурою стала важливим елементом формування модерної

української ідентичності, сприяючи пошуку балансу між національними традиціями та європейськими цінностями.

Взаємодія із західною культурою, особливо в умовах стрімких політичних змін і державотворчих процесів, стала для українського суспільства періоду Павла Скоропадського важливим випробуванням. Сприйняття західних культурних зразків часто залежало від соціального статусу, політичних поглядів і рівня освіченості різних верств населення. Особливо відкритими до західних впливів були інтелігенція та культурна еліта, яка бачила в європейських традиціях модель для формування власної національної культури і модернізації української державності [12, с. 116].

Українська інтелігенція, яка формувалася під впливом західної літератури, філософії та мистецтва, активно долучалася до європейських культурних процесів. Наприклад, українські письменники і поети того періоду часто зверталися до західних літературних напрямків, таких як модернізм, символізм та експресіонізм. У той же час, ці течії інтегрувалися у специфічний український контекст, поєднуючи західні естетичні норми із національною тематикою та соціальними проблемами [21, с. 62].

Варто зазначити, що сприйняття західної культури не обмежувалося лише сферою літератури та мистецтва. Значний вплив на українське суспільство мала європейська наука. За часів гетьманату, особливо у контексті реформ в освітній системі та створення нових університетів і Академії Наук, українські вчені активно співпрацювали із західними колегами. Університети, створені в Києві та Кам'янець-Подільському, орієнтувалися на європейські стандарти наукової діяльності, а українські науковці брали участь у міжнародних конференціях, обмінювалися знаннями та досвідом з європейськими дослідниками. Це сприяло не лише розвитку української науки, але й інтеграції української інтелектуальної думки в європейський контекст [72, с. 55].

Західна культура також впливала на розвиток технічного прогресу в Україні. Інженерія, архітектура та урбаністика в часи Скоропадського зазнали

помітного впливу європейських зразків. Особливо це було помітно в Києві та інших великих містах, де активно втілювалися архітектурні проекти у стилі модерн, що популяризувався в Західній Європі. Ці впливи відображали прагнення модернізувати українські міста, створюючи новий візуальний простір, що поєднував естетичні досягнення західної архітектури з українською національною традицією. Наприклад, багато будівель того часу, хоча й спиралися на західні архітектурні моделі, водночас використовували українські декоративні елементи, що підкреслювало національну специфіку в контексті європейської культурної традиції [10, с. 232].

Одночасно з цим, взаємодія з західною культурою сприяла формуванню нових соціальних і культурних цінностей, особливо серед молодого покоління, яке навчалося за новими європейськими стандартами. Студенти університетів та молоді інтелектуали були відкритими до західних впливів і активно переймали європейські демократичні ідеали, ідеї індивідуальної свободи, прав людини, модернізації суспільства та культурного плюралізму. Це покоління стало носієм нових цінностей, що виявилися особливо важливими у процесі культурного оновлення української держави. [49, с. 63].

Таким чином, сприйняття західної культури в українському суспільстві часів Скоропадського було складним і багатогранним процесом. Воно поєднувало відкритість до нових ідей і моделей із занепокоєнням щодо збереження національних традицій і самобутності. Західна культура впливала на всі сфери життя — від освіти і науки до мистецтва і державного управління. Цей діалог між західною та українською культурами, хоч і не завжди був простим, став основою для формування нової української ідентичності, яка поєднувала національні традиції із прагненням до модернізації та інтеграції у європейський культурний простір [21, с. 30].

Завершуючи розділ 4.1 Сприйняття західної культури в українському суспільстві, слід зазначити, що взаємодія з західними культурними впливами відіграла важливу роль у процесі національного та культурного будівництва

Української Держави за часів Павла Скоропадського. Західна культура сприймалася як джерело модернізації, яке допомогло інтегрувати українське суспільство в європейський культурний і політичний контекст. Інтелігенція та молодь, активно залучені до західних інтелектуальних і мистецьких течій, стали провідниками нових ідей, що зміцнювали культурну самосвідомість і прагнення до оновлення [48, с. 165].

Водночас, сприйняття західної культури супроводжувалося і занепокоєннями щодо збереження національної ідентичності. У цьому контексті Україна намагалася знайти баланс між відкритістю до європейських ідей та необхідністю збереження власної культурної самобутності. Уряд Скоропадського не лише сприяв адаптації західних зразків, але й одночасно підкреслював важливість збереження українських національних традицій [51, с. 39].

Таким чином, взаємодія із західною культурою в період гетьманату Павла Скоропадського стала основою для розбудови модерної української ідентичності, що поєднувала елементи європейського культурного досвіду із національними цінностями, сприяючи утвердженню України як незалежної держави в культурному та політичному сенсі.

4.2 Західні культурні практики і національна ідентичність в політиці П.П. Скоропадського

Однією з найважливіших сфер, де вплив західних культурних практик був особливо помітним, стала освіта. Реформи освітньої системи, проведені за часів Скоропадського, відображали прагнення адаптувати європейські освітні моделі до українських умов. Введення навчальних програм, заснованих на західних зразках, підвищило рівень освіти і допомогло розширити світогляд українського суспільства. Завдяки цим змінам зростала нова генерація молоді, яка не тільки усвідомлювала свою національну ідентичність, але й була відкритою до західних ідей і підходів у науці, культурі та суспільному житті. Такі цінності, як

індивідуальна свобода, критичне мислення та раціоналізм, поширені в європейських університетах, стали невід'ємною частиною інтелектуального життя України, формуючи нову українську еліту [46, с. 237].

Західні культурні практики також мали вплив на мистецькі процеси. Українські художники, музиканти, театральні діячі активно використовували європейські форми і стилі для вираження національних тем. Наприклад, художники початку XX століття зверталися до західних модерністських напрямів, таких як кубізм, експресіонізм і футуризм, адаптуючи їх для відображення української дійсності. Це дозволило створити унікальну синтезу, яка поєднувала національне коріння з новаторськими підходами. Так, Державний симфонічний оркестр під покровительством Скоропадського пропагував українську музичну традицію через виконання творів українських композиторів, але водночас включав до репертуару західні класичні твори, тим самим сприяючи інтеграції української музичної культури в європейський контекст [57, с. 165].

У сфері літератури, західні культурні практики мали глибокий вплив на формування нових літературних стилів і напрямів. Західні літературні течії, такі як символізм, модернізм і експресіонізм, активно проникали в українську літературу, збагачуючи її новими формами вираження. Це не лише розширило тематику української літератури, але й зміцнило національну ідентичність, оскільки українські письменники поєднували західні естетичні норми із місцевими традиціями та соціально-політичними реаліями. Таким чином, література стала важливим інструментом для переосмислення української ідентичності, надаючи їй більш модерного та європейського забарвлення [60, с. 144].

Зрештою, західні культурні практики, які активно інтегрувалися в українське життя за часів гетьманату, допомогли сформувати нову українську ідентичність, що поєднувала в собі елементи національних традицій із сучасними європейськими підходами. Впливи Заходу не лише модернізували

українську культуру, науку і мистецтво, але й сприяли пошуку шляхів для інтеграції України в європейську культурну та політичну спільноту. Цей процес став важливим етапом у формуванні національної самосвідомості, яка залишалася відданою українському корінню, але водночас була відкритою до світових тенденцій [56, с. 174].

Західні культурні практики, які впливали на формування української ідентичності в період гетьманату Скоропадського, виявилися не лише корисними в модернізації українського суспільства, але й стали потужним інструментом для визначення української національної самобутності в умовах глобальних змін. Західні моделі поведінки та світоглядні установки слугували своєрідними векторами, що давали українській еліті можливість відчувати себе частиною загальноєвропейської цивілізації, а не ізольованою частиною постімперської спадщини.

Одним із аспектів, де вплив західних культурних практик проявився найсильніше, була демократична думка та політична культура. На початку ХХ століття в Європі вже сформувалися концепції парламентської демократії, свободи слова та прав людини. Ці ідеї проникали в українське суспільство завдяки політичним діячам, які орієнтувалися на західні моделі державного управління. Інтелігенція та молодь, які були знайомі з європейськими політичними текстами, активно сприяли їх впровадженню в український дискурс. Зокрема, концепція національного суверенітету та право народів на самовизначення, які були поширені в Європі на момент Першої світової війни, стали одними з ключових у формуванні політичної ідентичності України того часу [47, с. 81].

Особливу роль у розвитку національної самосвідомості відіграли ідеї гуманізму та індивідуалізму, які були широко поширені в західній культурі. Ці ідеї, базуючись на європейській філософській традиції, зокрема спадщині Просвітництва, підштовхнули українських інтелектуалів до перегляду ролі особистості в суспільстві. Інститути, які орієнтувалися на західні практики,

прагнули до утвердження індивідуальної свободи та особистих прав, що врешті стало важливим елементом української політичної культури. Цей гуманістичний підхід до ролі особистості в суспільстві допоміг українцям усвідомити важливість власного культурного внеску в європейську цивілізацію та посприяв формуванню нової громадянської ідентичності, яка ґрунтувалася на рівноправ'ї, соціальній справедливості та свободі.

Іншою значущою рисою західних культурних практик, що вплинули на українську ідентичність, був інтерес до інтернаціоналізму та культурного плюралізму. Українське суспільство, особливо у великих містах, завжди мало мультикультурний склад, де співіснували різні національності та культури. Західні практики взаємодії між культурами і націями допомогли формувати толерантніше ставлення до культурного різноманіття [72, с. 114].

З одного боку, це сприяло визнанню прав національних меншин, що проживали в Україні, а з іншого — сприяло розвитку політики культурної автономії, яка дозволяла всім культурним групам зберігати свою ідентичність, не протиставляючись українському національному рухові. Така інтегративна модель ідентичності стала важливим елементом у побудові модерної української держави, де різні культурні практики могли співіснувати та взаємодіяти.

Західні культурні практики також вплинули на формування громадянського суспільства в Україні. У Європі вже на початку XX століття громадянські об'єднання, профспілки, студентські та інші організації відігравали важливу роль у розвитку демократичних інституцій і соціальної свідомості. Українське суспільство, надихаючись цими європейськими моделями, активно розвивало власні громадянські інституції [38, с. 28].

Це виявилось у створенні різних політичних партій, культурних об'єднань і соціальних рухів, які виступали за захист прав громадян та їхню участь у державному житті. Західна модель громадянського суспільства, яка пропагувала політичну активність, права людини та солідарність, поступово закріплювалася в українському суспільстві як важлива частина національної ідентичності.

Також варто підкреслити, що західні культурні практики мали помітний вплив на розвиток правової системи в Україні. Впровадження західних правових норм і принципів у законодавство гетьманської держави стало важливим елементом формування української ідентичності, заснованої на верховенстві права та захисті громадянських прав. Прагнення до створення незалежної судової системи та демократичних інститутів заклали фундамент для майбутньої правової держави, яка повинна була відповідати європейським стандартам правосуддя та управління [16, с. 43].

Отже, вплив західних культурних практик на формування української ідентичності в період гетьманату Павла Скоропадського був багатограним. Вони сприяли інтеграції України в європейську культурну та політичну систему, а також стимулювали переосмислення національних традицій і цінностей. Західні практики, включаючи демократію, гуманізм, індивідуалізм та правову культуру, допомогли сформувати нову українську ідентичність, яка поєднувала національну самобутність із відкритістю до світових тенденцій [42, с. 213].

Це стало важливим кроком у побудові модерної української державності, яка мала свою унікальну ідентичність, але була частиною європейського культурного та політичного простору.

Завершуючи підрозділ 4.2 Вплив західних культурних практик на формування ідентичності, можна стверджувати, що західні культурні впливи стали потужним стимулом для модернізації українського суспільства та формування нової національної ідентичності. Впровадження західних ідей у різних сферах життя — від освіти і мистецтва до політичного управління і правової системи — не лише збагатило українську культуру, але й заклало фундамент для її інтеграції в загальноєвропейський контекст [14, с. 48].

Західні культурні практики допомогли українцям переосмислити свої національні цінності та поєднати їх із новими ідеями свободи, індивідуалізму, гуманізму та демократії. Це сприяло формуванню національної ідентичності, яка поєднувала в собі повагу до національних традицій із відкритістю до сучасних

світових тенденцій. Крім того, культурний обмін із Заходом стимулював розвиток правової культури, громадянського суспільства та політичної думки, що зміцнювало основи державного будівництва в Україні.

Західні практики стали інструментом не лише культурної модернізації, але й політичної стабілізації, оскільки вони сприяли формуванню більш толерантної та інклюзивної моделі національної ідентичності, де національні та європейські цінності взаємодіяли і доповнювали одне одного. Відкритість до західної культури допомогла Україні зміцнити свій статус на європейській арені та утвердити себе як самостійну національну і політичну одиницю.

4.3 Культурні зв'язки Гетьманату з міжнародними партнерами

Гетьманат, що існував в Україні в період з 1918 по 1920 роки, став важливим етапом у розвитку української національної свідомості та державності. Однією з визначних рис цього періоду були культурні зв'язки, які активно формувалися завдяки участі його представників у масових культурних процесах. Ці зв'язки стали результатом впливу ідей національного романтизму, які комплектували соціокультурну реальність того часу [20, с. 46].

Національний романтизм послужив ідеологічною основою для формування української національної ідентичності. Цей рух акцентував увагу на значущості народної культури, мови й історії, які стали основними елементами національного самоусвідомлення. Представники Гетьманату, розуміючи важливість культури у формуванні державності, активно впроваджували елементи національного романтизму у свою діяльність. Вони не лише підтримували митців та науковців, але й активно залучалися до організації культурних заходів, таких як виставки, літературні вечори, театральні постановки [14, с. 70].

Ще одним важливим аспектом культурних зв'язків Гетьманату було те, що вони дозволяли створити платформу для діалогу між різними верствами населення. Це був час, коли українська інтелігенція, класи та широкий народ

почали відкрито говорити про своє місце у світі, про свої права та ідентичність. Масові культурні події стали не лише місцем для виступів митців, але й простором для обговорення політичних та соціальних питань, що підтверджує взаємозв'язок культури і політики.

У цьому контексті Гетьманат намагався реалізувати модель української державності, де культура відігравала центральну роль. Ідеї національного романтизму допомагали створити уявлення про те, якою має бути українська держава в майбутньому, підкреслюючи важливість національних цінностей, мови та традицій. Гетьманат слугував платформою для реалізації цих ідей, намагаючись інтегрувати їх у державну політику. Це підтверджує те, що культурні зв'язки виявлялися не лише як своєрідна данина традиції, а як продумані кроки до побудови національної самобутності[50, с. 65].

У заключення, культурні зв'язки Гетьманату були важливим елементом у процесі формування української національної ідентичності. Вони сприяли розвитку діалогу між різними соціальними групами та переконанням у важливості культури для утвердження української державності. Учасники цього культурного процесу, спираючись на ідеї національного романтизму, сприяли зміцненню національної свідомості та реалізації прагнень українського народу до автономії і незалежності, тим самим закладаючи основу для подальшого культурного та політичного розвитку України.

Участь України в міжнародному процесі на початку XX століття, особливо в період Гетьманату, була важливою складовою формування української національної ідентичності та державності. Це стало можливим завдяки активному культурному діалогу з іншими державами, у якому Україна більшою мірою відповідала загальноєвропейським тенденціям [18, с. 76].

Перша світова війна створила нові умови для багатьох народів, які прагнули здобути власну ідентичність і автономію. В Європі відбувалася активна переоцінка національних цінностей, і Україна була не виключенням. Культурний

діалог став основним механізмом, через який українці змогли заявити про себе на міжнародному рівні.

Прикладом цього стали українські митці, письменники і науковці, які встановлювали контакти з культурними діячами з інших країн. Українська культура, знайшовши своє місце у європейському дискурсі, активно залучалася до міжнародних виставок, симпозіумів і конференцій. Це дозволяло не тільки популяризувати українську творчість, але й переймати досвід та ідеї, що підтримували рух до національного відродження [19, с. 45].

Крім того, Гетьманат намагався отримати міжнародне визнання та підтримку, укладаючи угоди з різними країнами і дипломатично забезпечуючи свої прагнення. Це було важливим кроком для інтеграції України в світову політичну систему, що допомагало підвищувати її статус у міжнародних справах.

Таким чином, участь України в міжнародному культурному діалозі на той час стала важливим чинником не лише для самоусвідомлення українського народу, але й для сприяння розвитку державності. Це було свідченням того, що національна культура може стати потужним інструментом у боротьбі за незалежність, коли вона активно взаємодіє з глобальними тенденціями і культурними процесами [22, с. 36].

Класичний образ культури передбачав звернення до історичних традицій, фольклору, літератури та мистецтв, які заклали основи українського національного духу. У цей період важливими стали постаті, які займалися вивченням і популяризацією української історії, краєзнавства та народної творчості. Збереження культурної спадщини стало одним із пріоритетів для Гетьманату, оскільки це дало змогу підкреслити багатство української історії й зберегти національні цінності.

Разом із цим, модерний образ культури вимагав інтеграції нових, інноваційних ідей і форм, які відповідали світовим тенденціям. Українські митці почали брати участь у європейських культурних течіях та рухах, таких як

імпресіонізм, символізм та футуризм, що, в свою чергу, активізувало не лише культурний, але й соціальний діалог. Це сприяло формуванню нової естетики, яка могла б зацікавити як внутрішню, так і міжнародну аудиторію.

Важливо підкреслити, що для успішного виходу на міжнародну арену Україні необхідно було перейти від простого сприйняття глобальних культурних процесів до активної участі в них. Це означало не лише освоєння та адаптацію чужих культурних форм, але й активне внесення своїх унікальних ідей, які б відображали особливості української культури, історії та бачення майбутнього.

Культурне наповнення держави стало важливим елементом для формування іміджу України як незалежної і авторитетної країни. Залучення міжнародної спільноти до українських культурних подій, таких як виставки, концерти, конференції, сприяло підвищенню уваги до України як до культурного центру, що має свій неповторний внесок у загальноєвропейське культурне надбання[35, с. 76].

Таким чином, для створення ефективного культурного діалогу Україні необхідно було побудувати стійкий базис, поєднуючи класичні традиції з сучасними віяннями. Це дозволило не лише актуалізувати українську культуру, а й забезпечити Україні місце в міжнародному контексті. Перехід від сприйняття до активної участі у світовій культурі відкрив нові горизонти для розвитку, додавши динамізму українському національному руху та його прагненням до автономії і визнання на світовій арені. Тільки так Україна могла претендувати на статус рівноправного члена міжнародної спільноти, здатного зміцнити свої позиції у культурному, політичному та економічному житті[25, с. 165].

На момент історії, коли існував Гетьманат, Українська держава в значній мірі була поглинута військовими процесами, наслідками Першої світової війни та внутрішніми конфліктами. Це обумовлювало обмежені можливості для реалізації комплексних культурних реформ і розвитку повноцінної політики, яка б відповідала новим викликам і вимогам часу.

На момент історії, коли існував Гетьманат, Українська держава в значній мірі була поглинута військовими процесами, наслідками Першої світової війни та внутрішніми конфліктами. Це обумовлювало обмежені можливості для реалізації комплексних культурних реформ і розвитку повноцінної політики, яка б відповідала новим викликам і вимогам часу.

Усе це свідчить про те, що українська держава того часу потребувала більшої політичної і соціальної стабільності для того, щоб перейти від простого сприйняття міжнародних процесів до активної участі в них. Реальні зміни, реформи та розвиток в вимірі міждержавних відносин потребували часу, планування та підтримки суспільства [33, с. 70].

Важливими спостереженнями стали спроби аналізу наявних соціальних та культурних явищ, що вказували на потребу в подальшому розвитку. Проте без стабільності та політичної волі для реалізації цих спостережень, їх застосування залишалося лише на рівні теорії. Багато культурних інновацій і ідей, які могли б зміцнити міжнародні зв'язки, терпляче чекали на своє втілення, поки не настане сприятливіший час для впровадження змін [80, с. 216].

Отже, Гетьманат став свідком складного історичного періоду, коли військові та соціально-політичні процеси суттєво впливали на можливості української держави. Незважаючи на зусилля культурного розвитку і налагодження міжнародних зв'язків, необхідність у стабільності й політичному діалозі залишалася пріоритетною. Це ускладнювало реалізацію амбіцій, пов'язаних із виходом на новий рівень міждержавних відносин. Тому цей історичний досвід підкреслює важливість стабільності для розвитку культури й політики, а також значення можливостей для реалізації повноцінної державної політики в контексті міжнародних відносин.

Висновки до розділу 4

Четвертий розділ досліджує взаємодію української культури з західноєвропейськими культурними практиками в період гетьманату Павла

Скоропадського, що мало значний вплив на розвиток національної ідентичності. Аналіз свідчить, що впровадження західних культурних елементів сприяло модернізації української культури та її інтеграції в європейський культурний простір, а також відкривало нові можливості для культурного обміну й розвитку інтелектуальних зв'язків.

Інтеграція західних культурних впливів: Часів Гетьманату під керівництвом Павла Скоропадського характеризувався прагненням інтегрувати українську культуру в загальноєвропейський культурний контекст. Це, зокрема, відображалося у проведенні освітніх реформ, запровадженні нових навчальних програм, створенні університетів та активній участі українських митців у міжнародних культурних процесах. Західні моделі, що впроваджувалися в українське суспільство, стали джерелом натхнення для культурного оновлення та державного будівництва.

Військові та політичні виклики: Державні процеси того часу значною мірою були поглинуті військовими конфліктами та політичною нестабільністю. Це обмежувало можливості для реалізації культурних реформ та затвердження повноцінної державної політики. Україна була змушена зосереджувати зусилля на забезпеченні безпеки, що заважало їй інтегруватися у міжнародний культурний процес на рівноправних засадах.

Потреба в стабільності для розвитку: Для досягнення успіху в міжнародних відносинах Україні необхідно було знайти політичну та соціальну стабільність. Перехід від сприйняття глобальних культурних процесів до активної участі в них вимагав часу, зусиль та узгодженості дій усіх соціальних груп. Багато перспективних ідей залишалися нерозвинутими через нестачу політичної волі та зрілості суспільства.

Формування нової української ідентичності: Взаємодія із західною культурою та активна участь України в міжнародному культурному діалозі стали основою для формування нової національної ідентичності. Хоча цей процес супроводжувався скептицизмом та певними соціальними напруженнями,

українська інтелігенція та культурна еліта були відкритими до нових ідей, що, в свою чергу, формувало більш глобальне мислення серед молоді та ширшого населення.

Перспективи для подальшого розвитку: Завершуючи висновки, можна стверджувати, що період Гетьманату та взаємодія із західною культурою стали важливими етапами на шляху становлення України як незалежної держави. Необхідність у знайденні балансу між набуттям нових ідей і збереженням національних традицій залишалася пріоритетною, формуючи основи для подальшого розвитку української культурної, політичної та соціальної ідентичності. Успішна інтеграція в європейський контекст стане важливим чинником у боротьбі за українську автономію та незалежність на міжнародній арені в наступних десятиліттях.

РОЗДІЛ 5

СПРИЙНЯТТЯ КУЛЬТУРНИХ РЕФОРМ П.П. СКОРОПАДСЬКОГО УКРАЇНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ

5.1 Аналіз громадської думки щодо культурної політики П.П. Скоропадського

Культурна політика періоду гетьманату Павла Скоропадського викликала неоднозначну реакцію серед сучасників того часу, оскільки вона втілювала одночасно і модернізаційні прагнення, і консервативні підходи. Це викликало широкий спектр думок як серед політичних і культурних діячів, так і в суспільстві в цілому. Встановлення гетьманату, що сприймалося частиною суспільства як необхідний крок до стабілізації державного управління, одночасно викликало критику з боку націоналістично налаштованих сил, які вбачали у політиці Скоропадського ризики для національного відродження.

Серед критиків культурної політики гетьманату варто виокремити представників Української Центральної Ради, які вважали, що культурні реформи Скоропадського мають надто поміркований характер. Відомі діячі того часу, як, наприклад, Володимир Винниченко, звинувачували гетьмана в надмірній орієнтації на інтереси російськомовних та імперських кіл, а не на підтримку української національної ідентичності [16, с. 185].

Винниченко та його прихильники підкреслювали, що культурна політика повинна була бути більш радикальною, з акцентом на українізацію шкільної системи, державних установ та національного мистецтва. З їхньої точки зору, гетьманська влада робила надто мало для повноцінного розвитку національної культури, що призводило до зростання недовіри серед патріотичних кіл [9, с. 45].

Іншою групою критиків культурної політики Скоропадського були представники соціалістичних партій, зокрема Української соціал-демократичної робітничої партії та Української партії соціалістів-революціонерів. Вони бачили в культурній політиці гетьмана інструмент для легітимізації влади та спробу

створити нову еліту, лояльну до консервативних цінностей і орієнтовану на підтримку старих імперських структур. Соціалісти відстоювали думку, що культурна політика повинна мати більш демократичний і соціально орієнтований характер, з акцентом на підтримку народної освіти, селянських ініціатив та доступності культурних благ для нижчих верств населення.

Поряд із критикою, гетьманат також здобув підтримку серед частини консервативно налаштованих кіл, які сприймали його культурну політику як прагматичний компроміс між національним відродженням та збереженням елементів традиційної імперської культури [24, с. 81].

Так, українські монархісти та представники старої адміністративної еліти розглядали реформи як спробу створення культурної стабільності, необхідної для формування нової держави. На їхню думку, культурна політика Скоропадського враховувала необхідність збереження традиційних цінностей, таких як роль церкви, підтримка класичної освіти та відтворення культурних інституцій, що існували ще в межах Російської імперії. Вони вважали, що такий підхід дозволив би сформувати міцну культурну базу, на якій би зростала нова, але водночас стабільна українська держава [41, с. 129].

Однак, важливо підкреслити, що серед представників української інтелігенції також існували ті, хто позитивно оцінював культурні ініціативи гетьманського уряду. Наприклад, Микола Василенко, який був міністром освіти в уряді Скоропадського, відстоював тезу про те, що культурна політика гетьмана була орієнтована на довготривалий розвиток науки та освіти. Він наголошував, що створення Української Академії Наук та реформування системи вищої освіти були вагомими кроками на шляху до розвитку національної науки, що забезпечило б українському суспільству можливість інтеграції в міжнародний науковий простір. Василенко вважав, що культурна політика гетьмана мала потенціал для розвитку, але через брак часу та ресурсу реалізувалася лише частково.

Позитивні оцінки культурної політики також висловлювали діячі українського мистецтва, зокрема представники театрального та музичного середовищ. Деякі з них вбачали у гетьманаті можливість стабільного розвитку національної культури, який був би неможливим у часи політичної анархії та хаосу, що передували періоду правління Скоропадського. Підтримка національних театрів, фінансування культурних ініціатив та створення умов для розвитку української мови у сфері мистецтва були важливими досягненнями, які мали позитивний відгук серед митців [35, с. 78].

Таким чином, тогочасна реакція на культурну політику гетьманату Павла Скоропадського була суперечливою. З одного боку, частина суспільства та політичних діячів вважала, що реформи не відповідають національним прагненням і потребам, а з іншого — існували групи, які позитивно оцінювали політику гетьмана як прагматичну та спрямовану на стабілізацію. Критичне сприйняття культурних ініціатив гетьманату значною мірою було зумовлене складними соціально-політичними умовами, внутрішньою кризою та потребою у швидких результатах, тоді як позитивна реакція базувалася на оцінці культурних реформ як довготривалих інституційних змін, що мали б закріпити національну ідентичність у новій державі [51, с. 134].

Продовжуючи аналіз тогочасної думки щодо культурної політики гетьманського уряду, варто зазначити, що багато сучасників критикували культурну політику Скоропадського за її недостатню орієнтацію на масову українізацію.

Зокрема, такі діячі, як Симон Петлюра та Євген Коновалець, висловлювали занепокоєння щодо повільних темпів впровадження української мови в освіту та державні інституції. Петлюра, відомий своїми проукраїнськими настроями, неодноразово заявляв, що гетьманська політика відображає швидше прагнення зберегти елементи старої імперської системи, аніж створити нову, цілком українську державу. На його думку, це могло призвести до послаблення

національного руху та зростання невдоволення серед патріотично налаштованих сил.

Крім того, представники української національної інтелігенції, такі як Дмитро Дорошенко та Сергій Єфремов, наголошували на тому, що культурна політика Скоропадського, попри її помітні успіхи, зокрема у сфері створення Української Академії Наук, не змогла досягти головної мети — утвердження української національної ідентичності як основи державного будівництва.

Єфремов, як провідний діяч української літератури та громадський активіст, вважав, що підтримка наукових і культурних ініціатив не могла компенсувати відсутність системної українізації державного апарату та освіти. Зокрема, він вказував на те, що адміністративний апарат залишався переважно російськомовним, що створювало розрив між урядовими ініціативами та реальним життям пересічних українців [35, с. 146].

Ще одним аспектом, який викликав критику серед тогочасної інтелігенції, було обмежене фінансування культурних ініціатив. Митці та науковці, зокрема представники новостворених культурних інституцій, таких як Український національний театр, скаржилися на недостатню матеріальну підтримку з боку гетьманського уряду. Відомий театральний діяч Микола Садовський, який очолював Національний драматичний театр, наголошував на тому, що гетьманський уряд недооцінює роль національного мистецтва як важливого елемента формування національної ідентичності та єдності. На думку Садовського, підтримка культури повинна була стати пріоритетним напрямом державної політики, оскільки лише через мистецтво та літературу можна було ефективно впливати на масову свідомість [33, с. 96].

Разом з тим, не всі представники української інтелігенції ставилися до культурної політики гетьманату критично. Такі діячі, як Агатангел Кримський та Микола Василенко, які брали активну участь у розбудові Української Академії Наук, підтримували культурні ініціативи Скоропадського, вбачаючи у них реальний інструмент для збереження та розвитку національної культури в

умовах складної політичної ситуації. На думку Кримського, заснування Академії Наук було важливим досягненням, яке заклало основи для систематичного розвитку української науки, а також сприяло формуванню національної інтелектуальної еліти, здатної забезпечити стабільний культурний прогрес.

Микола Василенко, який обіймав посаду міністра освіти в уряді Скоропадського, вважав, що культурна політика гетьмана була обмежена у своїй реалізації через недостатню підтримку з боку як державних, так і громадських кіл. Він зазначав, що спроби реформування освітньої системи, зокрема запровадження українознавчих курсів у навчальних закладах, зіткнулися з опором старих адміністративних структур, які залишалися вірними попереднім імперським зразкам. Проте, Василенко вбачав у культурній політиці Скоропадського можливість для поступового розвитку національної освіти та науки, яка могла б закласти фундамент для майбутніх поколінь [27, с. 59].

5.2 Реакція інтелектуальної спільноти на культурні реформи П.П. Скоропадського

Реакція інтелектуальної спільноти на культурну політику гетьманату Павла Скоропадського була складною та різноаспектною, оскільки культурні реформи і ініціативи гетьманського уряду сприймалися неоднозначно серед науковців, письменників, діячів мистецтва та представників громадських організацій. Погляди представників інтелігенції значною мірою залежали від їхньої політичної орієнтації, соціального становища та бачення майбутнього України.

Частина інтелектуалів позитивно оцінювала культурну політику Скоропадського, вважаючи її перспективною для розвитку національної культури та науки. Одним із головних прихильників політики гетьмана був Дмитро Дорошенко, історик та міністр закордонних справ у його уряді. Дорошенко вбачав у культурних ініціативах [35, с. 124].

Скоропадського можливість для створення стабільної національної держави, яка поєднувала б традиційні цінності з модернізаційними прагненнями. Він підкреслював, що створення Української Академії Наук та реформи в освітній сфері були важливими кроками на шляху до утвердження української наукової і культурної спадщини. На його думку, такі інституції закладали основу для подальшого розвитку української інтелігенції, яка мала стати носієм національної ідеї [25, с. 186].

Підтримка культурної політики гетьманату також лунала від видатного мовознавця Агатангела Кримського, який активно працював над створенням Української Академії Наук. Кримський вважав, що культурна політика гетьмана була орієнтована на інституційний розвиток, що забезпечувало тривале функціонування наукових установ навіть у разі зміни політичного режиму. З його погляду, політика гетьманату була спрямована на формування національної еліти, яка могла б у майбутньому представляти Україну на міжнародній арені та підтримувати розвиток національної науки й освіти незалежно від політичних змін.

Однак не всі інтелектуали того часу позитивно сприймали культурні реформи Скоропадського. Діячі українського національного руху, такі як Сергій Єфремов, критично оцінювали політику гетьманату, вважаючи її недостатньо послідовною у справі розбудови національної культури. Єфремов звинувачував гетьмана в надмірній орієнтації на російську культурну традицію та недостатній підтримці україномовної освіти [39, с. 117].

На його думку, культурна політика повинна була передусім зосереджуватися на українізації державного апарату та активній популяризації української мови й літератури серед населення. Він також вказував на те, що багато реформ Скоропадського мали переважно декларативний характер і не втілювалися в повному обсязі, через що національна культура залишалася у скрутному становищі [17, с. 54].

Ще одним впливовим критиком культурної політики Скоропадського був Володимир Винниченко. Винниченко, відомий своїм радикально-демократичним баченням розвитку української державності, сприймав гетьманські культурні реформи як спробу зміцнити авторитарний режим за допомогою лояльної культурної еліти. Він наголошував, що культурна політика гетьмана була спрямована не на підтримку національного відродження, а на створення культурних інституцій, які б обслуговували інтереси нового політичного режиму. На його думку, така політика була неприйнятною, оскільки не враховувала потреби та прагнення широких верств населення.

Погляди на культурну політику Скоропадського значно відрізнялися й серед представників української літературної спільноти. Такі письменники, як Павло Тичина та Михайло Грушевський, критикували гетьманат за консервативний підхід до національного мистецтва та обмежену підтримку літературних ініціатив.

Незважаючи на різні думки та погляди, багато інтелектуалів визнали створення Української Академії Наук одним із найважливіших досягнень культурної політики Скоропадського. Це підтверджує, що, попри загальну критику та внутрішню політичну нестабільність, деякі культурні ініціативи гетьмана мали довготривалий вплив на розвиток української культури. Українська Академія Наук стала важливою платформою для розвитку національної наукової думки, а культурні установи, засновані у цей період, забезпечили збереження та розвиток української культурної спадщини [9, с. 345].

Таким чином, тогочасна рецепція культурної політики гетьманату Павла Скоропадського серед інтелектуальної спільноти була багатогранною. Вона включала як позитивні оцінки, пов'язані із заснуванням нових культурних інституцій, так і критику за недостатню увагу до масової українізації та неврахування потреб суспільства. Загалом, культурна політика гетьмана розглядалася як спроба створити інституційну базу для розвитку української

культури, яка, однак, не змогла повною мірою реалізувати національні прагнення через складну політичну ситуацію та соціальні суперечності [11, с. 274].

Продовжуючи аналіз рецепції культурної політики гетьманату серед інтелектуальної спільноти, слід відзначити, що багато українських науковців, літераторів та громадських діячів також звертали увагу на питання взаємодії між культурною політикою гетьманського уряду та європейськими зразками. Однією з найбільш суперечливих тем стало впровадження західних культурних моделей, яке супроводжувалося намаганнями гетьманату інтегрувати елементи європейської освіти, мистецтва та наукових практик у національний контекст.

Зокрема, Михайло Грушевський, який на той час активно критикував політику гетьмана, вважав, що орієнтація на європейські зразки не повинна була підміняти національні традиції, оскільки надмірне запозичення західних ідей могло призвести до втрати культурної самобутності. На його думку, культурна політика мала бути орієнтована перш за все на відновлення української національної спадщини, а європейські інституційні підходи повинні були лише доповнювати власний національний контент.

Грушевський застерігав, що культурна політика, яка надмірно зосереджується на західних впливах, може відірвати українську культуру від її коренів, що негативно позначиться на формуванні національної ідентичності [22, с. 178].

Інший аспект, що викликав критику серед інтелігенції, стосувався взаємодії гетьманського уряду з російськими емігрантськими колами, які підтримували культурну політику Скоропадського. На думку українських діячів, таких як Симон Петлюра, така співпраця могла звести нанівець усі зусилля з національного відродження, оскільки російські культурні еліти намагалися зберегти домінування своєї культурної моделі в нових українських умовах. Петлюра вважав, що гетьманський уряд мав більше орієнтуватися на підтримку саме української інтелігенції та національно свідомих кіл, а не шукати компроміс із представниками колишньої імперської еліти [11, с. 327].

Попри критику, багато представників інтелігенції визнавали, що гетьманська культурна політика мала певні успіхи, особливо у сфері наукової та освітньої діяльності. Відкриття нових університетів, підтримка літературних видань та ініціатив з популяризації української історії залишили свій відбиток на подальшому розвитку національної культури. Багато діячів, таких як Василь Липківський, підкреслювали, що навіть за умов політичної нестабільності гетьманський уряд зміг створити певні культурні інституції, які заклали основу для національного руху в наступні десятиліття.

Таким чином, реакція тогочасної інтелігенції на культурну політику Скоропадського залишалася суперечливою: вона варіювалася від відвертої критики до часткової підтримки, залежно від політичних та ідеологічних орієнтацій окремих груп. Однак, незалежно від оцінок, більшість інтелектуалів визнавали, що культурна політика гетьмана мала потенціал для створення національної культурної основи, яка могла б служити фундаментом для подальшого розвитку української національної ідентичності [58, с. 149].

Продовжуючи аналіз рецепції культурної політики серед тогочасної інтелігенції, варто відзначити, що деякі представники українського наукового середовища та освітян, зокрема діячі, які активно працювали в галузі освіти, схвально оцінювали реформи гетьманського уряду, спрямовані на створення умов для розвитку української науки та вищої освіти.

Важливим кроком у цьому напрямку було заснування нових україномовних вищих навчальних закладів, таких як Кам'янець-Подільський державний український університет. Діячі того часу, як-от Іван Огієнко, бачили у цих кроках не лише спосіб підготовки нових кадрів, але й засіб для поширення національної самосвідомості серед молодого покоління. Огієнко підкреслював, що без створення україномовної вищої освіти формування нової української еліти є неможливим, а тому позитивно сприймав подібні ініціативи гетьманського уряду [64, с. 341].

Іншим значущим елементом рецепції стало сприйняття гетьманської культурної політики серед українських митців та літературних кіл. Деякі митці, як-от Олександр Олесь, бачили у діях Скоропадського прагнення до культурної стабілізації, що було вкрай важливим на тлі загальної політичної анархії та хаосу. Олександр Олесь, який був прихильником розвитку українського театру, вважав, що гетьманат намагався створити умови для становлення національного мистецтва, однак його реформи часто залишалися на рівні планів, що не давало можливості реалізувати весь потенціал українських художників та письменників.

Водночас, такі літератори, як Микола Хвильовий, критикували культурну політику гетьмана, вважаючи, що вона не враховує радикальних запитів молодого покоління письменників, які прагнули створювати нові форми мистецтва та експериментувати з модерними стилями [55, с. 146].

Суперечливим було ставлення до культурної політики Скоропадського з боку українських громадських організацій. Союз українок та українські кооперативні спілки, підтримували прагнення гетьмана до створення умов для розвитку національної культури через розбудову інфраструктури, яка сприяла б активному включенню жінок та селянства у культурне життя. Їхні лідери вважали, що культурна політика гетьмана мала потенціал для широкого залучення різних соціальних груп, але обмежений час його правління та внутрішня політична криза не дали змоги реалізувати ці ініціативи в повній мірі. Незважаючи на це, такі організації визнавали, що багато починань гетьманського уряду стало основою для подальшого розвитку української громадської активності у 1920-ті роки.

Отже, культурна політика Скоропадського в очах тогочасної інтелігенції та митців сприймалася неоднозначно. З одного боку, були визнані значні досягнення у сфері науки, вищої освіти та театрального мистецтва, що заклали основи для подальшого розвитку національної культури [71, с. 236].

З іншого боку, внутрішні протиріччя та орієнтація на старі імперські еліти гальмували впровадження повноцінних національних реформ, що призводило до розчарування багатьох діячів національного руху. Інтелектуальна спільнота загалом визнавала прагнення гетьмана до культурного розвитку, але ставила під сумнів ефективність його політики у створенні справжньої національної культурної моделі, орієнтованої на широкі верстви суспільства.

Висновки до розділу 5

Критика та підтримка культурної політики: Серед політичних діячів існувала різноманітність думок щодо культурних реформ. Критики, такі як Володимир Винниченко та представники націоналістичних сил, вказували на недостатнє сприяння українізації, вважаючи реформи недостатньо радикальними для підтримки національної ідентичності. Водночас, частина інтелігенції вважала, що культурна політика Скоропадського, хоча й обмежена, відкривала нові можливості для розвитку української науки та культури.

Незадоволення та прагнення до більш радикальних перетворень: Представники соціалістичних партій вбачали в культурній політиці інструмент для легітимізації влади і обвинувачували гетьмана в недостатній орієнтації на соціальні потреби населення. Вони підкреслювали необхідність демократичних і соціально орієнтованих реформ, які б підтримували народну освіту та доступ до культурних благ.

Тривалий вплив культурних ініціатив: Незважаючи на критику, культурні ініціативи гетьманського уряду, такі як створення Української Академії Наук, заклали основи для національної науки і культури, які мали тривалий вплив на подальший розвиток українського суспільства. Позитивні оцінки цієї діяльності з боку інтелігенції підтверджують визнання значення інституційної бази для розвитку національної ідентичності.

Складні соціальні умови: Загалом, реакція суспільства на культурну політику Скоропадського була обумовлена не тільки характером реформ, а й складною соціально-політичною ситуацією, яка вимагала швидких дій і

конкретних результатів. Протиріччя між гаслами гетьмана та реальними діями заважали реалізації програм, що, в свою чергу, викликало розчарування в середовищі патріотично налаштованих громадян.

Перспективи майбутнього: Культурні зусилля, що здійснювалися у період гетьманату, стали основою для подальшого розвитку української ідентичності, яка продовжувала формуватися навіть у важкі часи. Визнаючи важливість культурних ініціатив Скоропадського, інтелектуальна спільнота виявила стійкість до викликів часу, сприяючи інтеграції в європейський культурний контекст і однозначно позиціонуючи Україну як самостійну національну одиницю.

ВИСНОВКИ

Дослідження культурної політики гетьмана Павла Скоропадського базується на культурологічній методології, що дозволяє вивчати культурні процеси як складні соціокультурні явища. Цей підхід забезпечує глибоке розуміння взаємозв'язків між культурою та політикою, акцентуючи увагу на тому, як культурні ініціативи впливають на формування національної ідентичності та державності.

Формування культурної політики за часів Павла Скоропадського в загальному сенсі виникло як частина великого процесу історії формування української політичної нації, що розпочався з моменту політичної волі щодо створення Української Народної Республіки (УНР). У цьому контексті культурна політика стала невід'ємною складовою національного відродження, яке проходило під впливом соціально-політичних та економічних змін.

Обраний напрямок розвитку державності спирався на різні моделі соціального устрою, зокрема соціалістичний націоналізм та напівавторитарну владу ринкової економіки, які в той час існували в ряді інших країн. Гетьманат, перебуваючи в загальній системі представлень про моделі організації суспільства, обрав перед собою модель обмеженого задоволення соціалістичних прагнень.

Разом із цим, уряд Скоропадського перебував у культурній парадигмі розвитку української культури, обираючи метод дози та розвитку для створення національної держави. Основою для цього стали кадри, що залишилися від Російської імперії, які мали інтегруватися в процеси культурного відродження або виконувати свої функції для підтримки освіти та культури в Україні.

У контексті завдань реформ, уряд прагнув знайти баланс між різними соціальними групами та їхніми політичними інтересами. Проте, протест, що виникав у суспільстві, здебільшого був наслідком ідеологічних невідповідностей щодо того, яким має бути українське державне утворення. Загальний вектор

розвитку національної політичної культури стикнувся з вимогами та очікуваннями різних соціальних груп.

Таким чином, культурна політика гетьманату була зумовлена внутрішньою політичною кризою, соціальною нерівністю та культурним розшаруванням, що супроводжували період формування української політичної нації. Незважаючи на складнощі, розпочаті урядом реформування в культурній сфері заклали основи для подальшого розвитку національної ідентичності і стали важливим елементом в історії державотворення в Україні.

Культурні ініціативи, які реалізувалися під час гетьманату, мали значний вплив на суспільство, сприяючи формуванню національної свідомості та ідентичності. Зокрема, заснування Української Академії Наук стало важливим досягненням, яке не лише заклало основи для розвитку національної науки, але й сприяло інтеграції України в міжнародний науковий контекст. Цей інститут відіграв ключову роль у формуванні української інтелектуальної еліти, яка могла б представляти країну на світовій арені.

Культурна політика також відзначалася підтримкою національної освіти, що включала запровадження українськомовних програм у школах та університетах. Впровадження українізації в освіту стало важливим кроком до формування нової генерації громадян, усвідомлених своєю національною ідентичністю та готових активно залучатися до справ національно-визвольного руху.

Додатково, урядова підтримка театрального та музичного мистецтва зміцнила українську культуру, популяризуючи її серед різних верств населення. Така підтримка не лише сприяла розвитку професійного мистецтва, але також підвищувала національну свідомість через культурні заходи, що об'єднували людей навколо спільної ідеї національного відродження.

Проте, попри всі зусилля, культурна політика гетьманату стикалася з викликами. Невдоволення серед різних соціальних груп, зокрема селянства і робітників, ставило під питання ефективність проведених реформ. Це свідчить

про те, що без врахування інтересів широких верств населення, культурні ініціативи могли залишитися на рівні декларацій, не досягаючи бажаних результатів.

Завершуючи, можна стверджувати, що культурна політика Павла Скоропадського була важливою спробою утвердити національну ідентичність в умовах політичної нестабільності. Проте, незважаючи на всі зусилля, недостатня визначеність вектора розвитку української держави та залежність від старої імперської еліти після падіння Центральної Ради ускладнили реалізацію більш радикальних реформ.

Гетьманат не зміг сформувати чіткого бачення того, яким повинно бути українське державне управління без опори на старі політичні структури. Спроба збалансувати інтереси консервативних сил і соціалістів призвела до внутрішніх конфліктів та непорозумінь в суспільстві. Хоча роль культурних інституцій була значною, їхні ініціативи не стали повним відображенням запитів населення.

Таким чином, дослідження культурної політики Скоропадського демонструє складний процес, у якому врівноважений підхід до культурного розвитку в рамках державного управління виявився неспроможним без чітко визначеного вектора національного розвитку. Це підкреслює, що така модель, заснована на історичних і соціальних причинах, була приречена на труднощі в умовах змін, але одночасно заклала основу для подальшого розвитку.

Важливість розуміння культурного процесу, що відбувався у короткий період гетьманату Павла Скоропадського, полягає в тому, що з усіх політичних моделей, які відображали ідеї формування української політичної нації, саме його модель управління як державної інституції досягла значних результатів у порівнянні з іншими проектами державного управління.

Основною проблемою, чому реформи не могли бути завершені в повному обсязі, була складна історична ситуація, що склалася на той момент, зокрема в завершальному етапі Першої світової війни.

Успіхи культурної політики, що реалізовувалася в цей період, значною мірою зумовлені розумною стратегією, що полягала в опорі на вже існуючі кадри, які володіли достатніми компетенціями. Ці кадри через різні причини стали складовою частиною державного апарату гетьманського уряду.

Складність полягала в тому, що в українському ідеологічному полі на той час переважали соціалістичні концепції організації держави, і тому уряду не вдалося знайти підтримку серед тих, хто підтримував саме цю форму державного устрою. Хоча вектор розвитку національної ідентичності був спільним для українсько орієнтованого середовища, втілення незалежної державності з орієнтацією на національну культуру зазнавало труднощів. Модель капіталістичного устрою не отримала достатньої підтримки серед населення, оскільки українське суспільство на момент встановлення влади Скоропадського тільки починало проходити етап індустріалізації, а рішення соціальних проблем шляхом соціалізму було більш підтримуваним широкими верствами населення.

Інституціоналізація культурних практик, яку розпочав уряд Скоропадського, створила важливі фактори, які згодом стали важливими для українського національного руху. Ці фактори, незважаючи на обмеженість терміну правління гетьмана, забезпечили певні зрушення в культурному й освітньому житті України, які важко повернути назад. Таким чином, культурна політика цього періоду не лише відобразила сучасний контекст, а й заклала підґрунтя для культурного відродження, яке продовжило розвиватися в умовах незалежної України, оскільки продовжило фундаментацію концепції української нації

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусишин Б. І. У пошуках соціальної рівноваги: Нарис історії робітничої політики українських урядів революції та визвольних змагань 1917—1920 рр. — Київ: Вид-во Українського історичного товариства, 1995. — 300 с.
2. Антонович О. Діяльність української еміграції у політичній системі Гетьманату. — Київ: Вид-во Київського університету, 2006. — 185 с.
3. Бетлій О. В. Українське питання в міжнародних відносинах Центральної Європи 1919-1923 рр.: дисертація канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. — Київ: НАН України, 2003. — 198 с.
4. Білодід О., Панченко В. Павло Скоропадський і Україна. — Київ: Бібліотека українця, 1997. — 88 с.
5. Боєчко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. — Київ: Либідь, 1994. — 450 с.
6. Бойко С. В. "Культурна спадщина та політика гетьмана Скоропадського: збереження та поширення". — Одеса: ОНУ, 2015. — 290 с.
7. Булгаков Ю. В. Відносини Гетьманату з центральними державами: новітні підходи та інтерпретації // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: науковий журнал / Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — Київ: Академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2009. — № 4. — С. 118—122.
8. Булгаков Ю. В., Павленко С. Ф. Життя та діяльність Павла Скоропадського в українській історіографії 1991—2011 рр.: бібліографія. — Київ: Логос, 2012. — 59 с.
9. Винниченко В. К. Щоденник. Т. 2: 1921—1925 / упоряд. текстів і прим. О. Мотиль; ред. Г. Костюк. — Едмонтон: Канадський інститут українських студій, 1983. — 500 с.

10. Гавриленко О. А., Логвиненко І. А. Гетьманський переворот 29 квітня 1918 р.: причини та наслідки // Актуальні проблеми юридичної науки у дослідженнях вчених: науково-практичний збірник. — Київ: Укр. Академія наук, 2000. — № 3. — С. 2–10.
11. Гай-Нижник П. П. Міністерство праці Української Держави і робітниче законодавство Гетьманату 1918 р. у світлі невідомих документів // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. — Київ: Поліграфічний центр «Фоліант», 2007. — Т. XVIII. — С. 325—350.
12. Гай-Нижник П. П. Фінансова політика уряду Української Держави Гетьмана П. Скоропадського (29 квітня — 14 грудня 1918 р.). — Київ: Наукова думка, 2004. — 430 с.
13. Гнатюк А. О. "Історія української культури в епоху гетьмана Павла Скоропадського". — Львів: ЛНУ, 2010. — 350 с.
14. Гнатюк С. Л. Внутрішня політика Гетьманату П. Скоропадського (1918 р.): українська історіографія проблеми: дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / Київський національний лінгвістичний ун-т. — Київ: КНЛУ, 2002. — 249 с.
15. Головченко В. І. Скоропадський Павло Петрович // Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. — Київ: Знання України, 2004. — Т. 2: М — Я. — 812 с.
16. Гошко І. В. "Системний аналіз культурної політики в Україні: історичний аспект". — Одеса: Одеський національний університет, 2012. — 245 с.
17. Гриценко А. П. Політичні сили в боротьбі за владу в Україні (грудень 1917 — поч. 1919 р.). — Київ: Вид-во «Либідь», 1993. — 320 с.
18. Держалюк М. С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917—1922 рр. — Київ: Видавництво Київського університету, 1998. — 300 с.
19. Дмитро К., Коршунов С. Кому належав Брест у 1918 році? // Збірник наукових праць. — Київ: Поліграфічний центр «Фоліант», 1997. — С. 27-35.

20. Іваненко Л. І. Політика Гетьманату у сфері культури та освіти. — Львів: Логос, 2008. — 230 с.
21. Історія українського парламентаризму: від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення / голова ред. ради В. М. Литвин; кер. авт. кол. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. — Київ: Вид-во «Дніпро», 2010. — 636 с.
22. Коваленко О. А. "Компаративний аналіз культурних політик: український та польський досвід". — Київ: НТУУ "КПІ", 2011. — 260 с.
23. Ковальчук О. П. Еволюція державних установ Української Держави Павла Скоропадського. — Київ: Вид-во Академії наук України, 2003. — 245 с.
24. Коломієць В. С. Український гетьманат: історія, політика, економіка (1917—1919). — Харків: Видавництво «Ранок», 2012. — 283 с.
25. Кульчицький С. В. "Формування української національної ідентичності в контексті соціальних змін". — Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2008. — 220 с.
26. Кульчицький С. В. Українська революція: історичні процеси, події, постаті. — Київ: Основи, 1998. — 320 с.
27. Лазарович М. В. Українська державність у період Першої світової війни: становлення та еволюція. — Тернопіль: Економічна думка, 2006. — 245 с.
28. Лисенко Т. М. "Культурна політика в Україні під час гетьманату Павла Скоропадського". — Київ: Наукова думка, 2007. — 298 с.
29. Литвин В. М. Павло Скоропадський і проблема державної автономії України. — Київ: Либідь, 2004. — 275 с.
30. Литвин В. М. Українська державність: сучасний погляд на історію Гетьманщини. — Київ: Наукова думка, 2002. — 315 с.
31. Литвин В. М., Смолій В. А. Українська державність: сучасний погляд на історію Гетьманщини. — Київ: Наукова думка, 2001. — 295 с.
32. Литвиненко П. Я. "Синергетика вивчення культурних процесів в Україні: прояви і тенденції". — Чернівці: ЧНУ, 2013. — 192 с.

33. Лотоцький О. Історія Української Держави 1917—1919 рр. — Київ: Вид-во Академії наук України, 1995. — 480 с.
34. Любченко А. А. Українська Держава Павла Скоропадського: аналіз політичних аспектів. — Харків: Ранок, 2001. — 256 с.
35. Мазепа І. П. Український національно-визвольний рух та Гетьманат 1918 року. — Львів: Українське видавництво, 1948. — 150 с.
36. Марочко В. І. Політичні портрети діячів доби Української Держави: від Центральної Ради до Гетьманату. — Київ: Фоліо, 2007. — 190 с.
37. Мартинов В. М. Павло Скоропадський: політика та дипломатія в період Української Держави (1918 р.). — Львів: Інститут українознавства, 2008. — 240 с.
38. Мартинюк О. Г. "Герменевтичний підхід до вивчення культурного розвитку України в ХХ столітті". — Львів: ЛНУ, 2014. — 234 с.
39. Матвієнко В. П. Політика України у відносинах із західними державами під час Гетьманату (1918 р.). — Київ: Логос, 2009. — 230 с.
40. Мельник О. М. Павло Скоропадський: між національним і державним: монографія. — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. — 204 с.
41. Міроненко О. М. Державний переворот Павла Скоропадського: від монархії до республіки. — Київ: Видавництво історичної правди, 2011. — 425 с.
42. Мірчук П. Роль української дипломатії у боротьбі за міжнародне визнання УНР. — Мюнхен: Наукове товариство ім. Шевченка, 1979. — 320 с.
43. Нагорний І. В. Політичні процеси в Україні під час Гетьманату П. Скоропадського: українська історіографія. — Харків: Харківський національний університет, 2003. — 176 с.
44. Наріжний С. Українська еміграція 1917—1945 рр.: соціологічний аналіз. — Київ: Либідь, 2004. — 350 с.
45. Нестуля О. О. Гетьман Павло Скоропадський: діяльність та сприйняття. — Полтава: Полтавський національний технічний університет, 2011. — 234 с.

46. Ольшанський О. М. Павло Скоропадський і українська національна ідея: від монархії до гетьманату. — Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1996. — 216 с.
47. Онопенко П. О. "Цінності національної культури в умовах гетьманської доби". — Харків: ХНУ, 2010. — 310 с.
48. Паламарчук І. М. Українська Держава 1918 р.: відновлення та утвердження. — Київ: Либідь, 1999. — 255 с.
49. Палієнко М. Гетьманат 1918 р.: проблеми й перспективи національного відродження. — Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2003. — 340 с.
50. Пиріг Р. Я. Історичний аналіз політичної спадщини Павла Скоропадського. — Київ: Наукова думка, 2010. — 180 с.
51. Пиріг Р. Я. Скоропадський і українська національна ідея: документи і матеріали. — Київ: Інститут історії України НАН України, 2008. — 450 с.
52. Пиріг Р. Я. Українська Держава 1918 року: політична діяльність Павла Скоропадського. — Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. — 350 с.
53. Поліщук Я. М. Український Гетьманат у європейському контексті: модернізаційні процеси. — Київ: НАН України, 2005. — 230 с.
54. Романов С. В. "Бібліографічний аналіз культурних джерел періоду Гетьманату". — Харків: ХДПУ, 2012. — 180 с.
55. Романюк М. Державні символи та інституції Української Держави: 1918 р. — Київ: Основа, 2008. — 210 с.
56. Рубльов О. С., Реєнт О. П. Українська революція і Гетьманат Павла Скоропадського. — Київ: Вид-во "Альтернативи", 2003. — 310 с.
57. Савченко В. О. Гетьманат і український визвольний рух (1918 р.). — Харків: Основа, 2006. — 267 с.

58. Савчук П. І. Вплив культурної політики Гетьманату на формування національної свідомості. — Харків: Харківський національний університет, 2015. — 290 с.
59. Семенюк М. І. "Роль медіа в культурній політиці часів гетьмана П. Скоропадського". — Київ: Видавництво НТУ, 2014. — 265 с.
60. Смілянська О. С. Вплив німецької політики на культурний розвиток України в період Гетьманату. — Київ: Вид-во Київського університету, 2007. — 210 с.
61. Смолій В. А. Українська держава 1918 року: Гетьманат Павла Скоропадського. — Київ: Либідь, 2002. — 255 с.
62. Смолій В. А., Удод О. А. Гетьманат Павла Скоропадського: держава і суспільство. — Київ: Либідь, 2005. — 325 с.
63. Сосновський О. І. Павло Скоропадський та українська національна еліта. — Київ: Інститут історії України, 2014. — 280 с.
64. Субтельний О. Україна: Історія. — Київ: Либідь, 1991. — 720 с.
65. Тарнавський І. В. Гетьман Павло Скоропадський і німецька політика в Україні. — Львів: Логос, 2009. — 220 с.
66. Тимошенко І. П. "Історичний аналіз культурної політики за часів гетьманства Павла Скоропадського". — Черкаси: ЧНУ, 2010. — 295 с.
67. Трощинський В. П. Соціально-економічна політика Гетьманату (1918 р.). — Київ: Вид-во Київського національного університету, 2004. — 312 с.
68. Удовик М. Г. Відродження державності: українське питання в роки Першої світової війни. — Київ: Український інститут національної пам'яті, 2006. — 245 с.
69. Федоренко П. І. Зовнішня політика Української Держави Павла Скоропадського. — Київ: Інститут політичних досліджень, 2001. — 190 с.
70. Фоменко П. М. Гетьманат Павла Скоропадського: історія та політика. — Одеса: Одеський національний університет, 2012. — 260 с.

71. Чоп М. І. Міжнародні відносини та дипломатія Української Держави (1918 р.). — Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2005. — 300 с.
72. Шаповал Ю. І. Українська Держава П. Скоропадського: між політичною стабільністю та національним хаосом. — Київ: Інститут історії України НАН України, 1997. — 276 с.
73. Шевченко О. В. Політичні аспекти культурного розвитку України в період Гетьманату. — Харків: Харківський національний університет, 2005. — 198 с.
74. Шейко В.М. Методологічні засади культурології: історіографічний аспект / Культура України. – 2022. – № 75. – С. 7–15.
75. Шейко В.М., Н. М. Кушнарєнко Культурологічні та мистецтвознавчі дослідження: теорія і методологія : навч. посіб. [для студентів, аспірантів, докторантів, викладачів закл. вищ. освіти, науковців, усіх, кого цікавлять проблеми культурології та мистецтвознавства] / М-во культури та інформаційної політики України, Харків. держ. акад. культури. — Харків : ХДАК, 2020. — 336, [1] с. : іл., табл. — Бібліогр.: с. 331–337. І. Кушнарєнко Наталя Миколаївна
76. Яременко М. Ф. Павло Скоропадський у системі державного управління України. — Київ: Вид-во "Політична думка", 2010. — 210 с.
77. Ярошенко В. М. Військово-політична діяльність гетьмана Павла Скоропадського. — Харків: Видавництво Харківського університету, 2010. — 210 с.
78. Яцишин М. І. Соціально-політичні процеси періоду Гетьманату Павла Скоропадського: досвід і уроки. — Львів: Львівський національний університет, 2009. — 278 с.
79. Яцюк В. В. Відродження української дипломатії: Гетьманат 1918 року. — Київ: Либідь, 2003. — 320 с.
80. Яцюк В. В. Павло Скоропадський: історія та спадщина. — Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2002. — 255 с.

81. Яцюк В. В. Українська дипломатія періоду Гетьманату. — Харків: Харківський національний університет, 2004. — 198 с.

82. Ячменіхін К. А. Українська державність за доби Гетьманату: на шляху до незалежності. — Київ: Вид-во Київського національного університету, 2007. — 290 с.